

Kan bistandsvolatilitet være positivt?

av

Ingjerd Sælid Gilhus

Masteroppgave

Masteroppgaven er levert for å fullføre graden

Master i samfunnsøkonomi

Universitetet i Bergen, Institutt for økonomi

Juni 2010

UNIVERSITETET I BERGEN

Forord

Veileder: Rune Jansen Hagen

Masteroppgaven markerer slutten på en herlig tid. Arbeidet med oppgaven har vært både lærerikt og krevende.

Jeg vil først og fremst gi en stor takk til min veileder Rune Jansen Hagen, for oppgaveidé og konstruktive tilbakemeldinger underveis.

Jeg vil rette en takk til alle mine medstudenter som har gjort denne epoken uforglemmelig. Spesielt vil jeg takke Ingeborg og Ingvill for motivasjon og engasjement. Jeg vil også takke Espen, Håvard, Jon, Torje og Torkil for at dere har gjort hverdagen min på instituttet til en festlig tid.

Ingjerd Sælid Gilhus

Ingjerd Sælid Gilhus, Bergen 1.juni 2010

Sammendrag

Kan bistandsvolatilitet være positivt?

av

Ingjerd Sælid Gilhus, Master i Samfunnsøkonomi

Universitetet i Bergen, 2010

Veileder: Rune Jansen Hagen

I denne oppgaven ser jeg på om volatilitet i bistand kan ha positive innvirkninger på bistandseffektivitet og økonomisk utvikling. Tidligere litteratur fremstiller i hovedsak volatilitet i bistand som negativt, men dette setter jeg spørsmålstegn ved. For å besvare problemstillingen konstruerer jeg en modell hvor volatiliteten i bistand oppstår på grunn av svingninger i donorens inntekt. Basert på disse svingningene ser jeg hvordan mottagerens investering påvirkes.

Mitt resultat er at det er et positivt forhold mellom bistandsvolatilitet og mottagerens investering. Jeg viser at variansen til bistand er økende i variansen til donorens inntekter og at mottagerens investering øker når variansen til donorens inntekter øker. Basert på de to funnene kommer jeg frem til at økt volatilitet i bistand gir økte investeringer hos mottager. Dette åpner for et mer nyansert syn på hvordan en skal prøve å redusere volatiliteten, og viktigheten av å ta hensyn til hvilke insentiveffekter bistandsvolatilitet skaper.

Forord.....	ii
Sammendrag	iii
Figurliste	vi
1. Innledning	1
1.1 Bakgrunn og problemstilling	1
1.2 Struktur	2
2. Bistand og effektivitet.....	3
2.1 Bistandens historie	3
2.2 Bistandsallokering.....	7
2.3 Tidsinkonsistensproblem	10
2.4 Selektivitet	12
3. Litteratur	13
3.1 Innledning	13
3.2 Utvikling i volatilitet og forutsigbarhet	14
3.3 Volatilitet og vekst.....	16
3.4 Ulik type bistand gir ulik grad av volatilitet	16
3.5 Prosyklisk versus motsyklisk bistand	17
3.6 Velferdsimplikasjoner ved å redusere bistandsvolatilitet	19
3.7 Hvorfor oppstår bistandsvolatilitet?.....	20
3.7.1 Brudd i avtale mellom donor og mottager	20
3.7.2 Donorkonsentrasjon	21
3.7.3 Endringer i mottagerland	22
3.8 Er bistandsvolatilitet utelukkende negativt?	22
3.9 Oppsummering.....	22
4. Modell.....	24
4.1 Innledning	24
4.2 Veien videre	24
4.3 Modellering.....	25
4.4 Et kritisk blikk på modellen	34
4.4.1 Vurdering av antagelser	34
4.4.2 Muligheter for utvidelse av modell.....	36
5. Diskusjon	38
5.1 Innledning	38
5.2 Hvordan kan bistandsvolatiliteten reduseres?.....	39

5.2.1 Pooling av mottagerne	39
5.2.2 Åpne for konkurranse mellom donorene	40
5.2.3 Endre strukturen i bistandssystemet.....	41
5.3 Effektivisering av volatilitet	42
5.3.1 Delegering av ansvar til tredje part.....	42
5.3.2 Selektivitet i bistandsallokeringen	44
5.4 Oppsummering.....	45
6. Konklusjon.....	46
Referanser	48
Artikler.....	48
Bøker.....	51
Internettider	51

Figurliste

Figur 1: Bistandsutbetalinger fra DAC land fra 1960- 2008	6
Figur 2: VB sitt mål for gode institusjoner og politikk, CPIA	8
Figur 3: Mangel på forutsigbarhet og fattigdom.....	15
Figur 4: Volatilitet i bistand i forhold til om mottager overholder avtalte betingelser	21

1. Innledning

1.1 Bakgrunn og problemstilling

Bistandsutviklingen i de senere årene har vært preget av insentivproblemer hos både givere og mottagere av bistand. Et av målene med bistandsutdelingene er at den skal være mer resultatorientert og dermed mer selektiv. Denne målsetningen er blant annet en respons på problemet med at mottagerne bevisst ikke oppfyller betingelsene for å få tildelt bistand. Dette problemet oppstår på bakgrunn av et tidsinkonsistentproblem. Et eksempel på et slikt problem omtales ofte som Samaritanens dilemma¹. Det innebærer at donoren kommer i et dilemma om bistanden skal utbetales eller ikke når betingelsene ikke er oppfylt. Ofte ender donor opp med å gi midlene uansett, på grunn av sin egen altruisme og med håp om at den fortsatt vil gjøre nytte. Ved at donoren opptrer dynamisk inkonsistent², gir det svake insentiver for mottager å igangsette kostbare tiltak som kan fremme egen utvikling. En større grad av selektivitet fra donoren sin side om hvem som blir utvalgt til å få bistand, kan redusere tidsinkonsistensproblemer som for eksempel Samaritanens dilemma.

En av utfordringene med selektivitet er at det kan øke volatiliteten i bistand. Bistanden har vært svært volatil, selv om den ikke har vært spesielt selektiv. Bistandsvolatilitet vil si at det er en høy fluktuasjon i bistandsoverføringene fra år til år, sammenholdt med totalvolumet³. En vanlig måte å måle bistandsvolatilitet på er å se på variasjonskoeffisienten, det vil si standardavviket delt på gjennomsnittet. Bistandsvolatilitet kan gjøre det vanskelig for mottager å ha en stabil makroøkonomisk styring og en langsiktig planlegging.

Tidligere litteratur fremhever de negative konsekvensene av volatilitet. En økt selektivitet innenfor bistandsutdeling kan forsterke volatiliteten. Ser en det i et helhetlig bilde, kan det tenkes at den volatilitetsøkningen selektivitet fører til, ikke betyr så mye til den samlede volatiliteten i bistand. På lang sikt vil nok den

¹ Begrepet kommer av Bibelen sin historie om "Den barmhjertige samaritan"

² Det optimale valget for et bestemt tidspunkt i fremtiden, vurdert i dag, vil ikke lenger være optimalt når det tidspunktet inntreffer.

³http://www.afd.fr/jahia/webdav/site/afd/users/admirecherche/public/Lettres%20des%20economistes/LettreAFD_22_GB%28haute%20r%C3%A9solution%29.pdf Lest 02.06.10

volatiliteten resultatorientert bistand skaper, føre til mer bistandseffektivitet og sterkere økonomisk vekst i mottagerlandet, sammenlignet med tildelinger uavhengig av betingelser. Selektivitet kan sies å representere en form for positiv volatilitet. Det er ønskelig at donor skal kutte bistand hvis ikke mottager oppfyller bestemte krav. Samtidig er det også faktorer som gjør bistandsvolatilitet negativt.

Problemstillingen i denne oppgaven er om og i hvilken grad volatilitet i bistand kan ha positive innvirkninger på bistandseffektivitet og økonomisk utvikling. For å undersøke dette har jeg konstruert en modell hvor volatiliteten i bistand oppstår på grunn av svingninger i donorens inntekt. Basert på disse svingningene ser jeg hvordan mottagerens investering påvirkes. Mitt resultat er at det er et positivt forhold mellom bistandsvolatilitet og mottagerens investering. Dette åpner for et mer nyansert syn på hvordan en skal prøve å redusere volatiliteten, og viktigheten av å ta hensyn til hvilke insentiveffekter bistandsvolatilitet skaper.

1.2 Struktur

I kapittel to ser jeg først på bistandens utvikling fra Marshallplanen i etterkrigstiden frem til i dag og enkelte resultater bistand har å vise til, eventuelt mangelen på resultater. Videre tar jeg for meg bistandsallokeringen, og avgjørende faktorer når donor velger mottagere. Jeg forklarer tidsinkonsistensproblem og ulike årsaker til at donor opptrer dynamisk inkonsistent. Avslutningsvis gjør jeg rede for at selektivitet kan være en løsning på tidsinkonsistensproblem, men at det kan øke bistandsvolatiliteten. I kapittel tre gjør jeg greie for tidligere teori om bistandsvolatilitet. Kapittel fire omhandler en selvprodusert modell som viser hvordan bistandsvolatilitet, som en konsekvens av svingninger i donorens inntekt, påvirker mottagerens investering. Tilslutt gjør jeg noen kritiske vurderinger basert på modelleringen. I kapittel fem, med bakgrunn i resultatene fra modellen, argumenterer jeg for at en kan ikke ha en ukritisk tilnærming til ønske om reduksjon av bistandsvolatilitet. Det er viktig å ta hensyn til insentiveffektene volatilitet skaper. Videre går jeg gjennom muligheter for å redusere volatilitet og muligheten for å effektivisere volatilitet. I kapittel seks konkluderer jeg.

2. Bistand og effektivitet

2.1 Bistandens historie

Bistandstildelinger startet i hovedsak med USAs Marshallplan etter andre verdenskrig⁴. Marshallplanen gikk ut på å hjelpe de europeiske landene etter skadene som ble påført dem under andre verdenskrig. Denne hjelpen fortsatte utover femtitallet, og planen fikk etter hvert de rikere europeiske landene med på å bidra med bistand til andre fattige land.

I 1949 utarbeidet FN de første retningslinjene for utviklingshjelp, hvor det blant annet het at ”den ikke skulle være et middel til økonomisk og politisk innblanding i landets indre forhold og ikke være fulgt av noen betingelse av politisk natur”. Dette har sjeldent vært tilfelle, siden donorens egeninteresser ofte har vært dominerende i tildelingen. Hvem som gir til hvem og hva som avgjør hvem de rikere landene velger å gi bistand til, kommer jeg nærmere inn på senere i oppgaven.

Målet med bistanden på femtitallet som også gjaldt for sekstitallet, var modernisering og industrialisering av de fattigere landene, etter den vestlige samfunnsmodellen. Ved å investere kapital og å gi teknisk ekspertise, var tanken at de fattigere landene ville oppleve den samme utviklingen som de vestlige landene hadde gjort. Målet med denne bistanden kan beskrives som en ”trickle down” effekt. Dette skjedde ikke. Årsaken til at det ikke fungerte er sammensatt, men mangelen på institusjonell kvalitet til å utarbeide egne utviklingsplaner og sosiale, økonomiske og historiske faktorer spilte utvilsomt en viktig rolle.

På 1970 tallet fortsatte bistanden å øke i omfang. Tidligere gjaldt investering i industrisektoren i håp om å skape økonomisk vekst. Dette hadde ikke skjedd slik de rikere landene hadde forventet. På denne tiden kom bekjempelse av fattigdom inn som et nytt mål. Som en konsekvens av målet om fattigdomsbekjempelse ble det fokusert på å oppfylle grunnleggende sosiale behov, definert etter en vestlig tankegang. Eksempler på det var tilgang til skoler og ulike helsetjenester.

⁴ Redegjørelsen av bistandens historie bygger jeg i hovedsak på Leerand (2010) sin artikkel i Store Norske Leksikon, med mindre annet blir nevnt.

På 1980 tallet oppsto det en gjeldskrise i utviklingslandene. Dette førte til at VB og IMF⁵ satte krav om økonomiske reformer, gjennom en strukturalpasningsplan. Det ble satt konkrete betingelser for at landene skulle få motta lån. Et av forslagene fra VB var at de fattige landene måtte fremme eksport. Dette skulle gjøre mottagerlandene mindre avhengig av bistand ved å få en egen inntjening. Eksportinntekter skulle også gjøre mottagerne i stand til å betjene gjelden de tidligere hadde pådratt seg.

Utover 1990 tallet ble den totale bistanden redusert. En teori til nedgangen i bistand, var at det ble sådd tvil om effekten bistanden faktisk hadde. Fattigdommen hadde ikke blitt redusert like fort som en hadde tenkt. Økonometriske metoder finner derimot at det var slutten på den kalde krigen som var hovedårsaken til svingningene i bistanden på nittitallet⁶. En ny bistandsstrategi ble fremmet på denne tiden, og nye utviklingsmodeller ble utarbeidet. Det ble slutt på sentralplanlegging, det ble en økning i kapitalflyt, og en mer generell globalisering gjorde seg gjeldende (Claessens med flere 2009). Anbefalingen fra bistandsaktørene var at donor burde være mer selektiv og gi bistand på en mer resultatorientert måte (Claessens med flere 2009). Det ble stilt krav om demokrati og et godt styresett for mottagere av bistand. I tillegg ble det satt et større fokus på mottagerorientering og mottageransvar. Mottageren burde i større grad enn tidligere være med på prosessen om planlegging og tilrettelegging av bruken av midlene.

PRSP⁷ var et av tiltakene. PRSP ble laget på initiativ fra IMF og VB i 1999. Målet var at utviklingslandene selv skulle utarbeide sine fattigdomsrettede utviklingsstrategier, som så skulle danne grunnlag for VB og IMF's gjeldslette og utlån til landene (IMF 2002). Etter hvert ble det og klart at om utviklingshjelp skulle fungere, måtte offentlig sektor, både hos mottager og donor, engasjere seg i større grad enn det den hadde gjort tidligere. Dette førte til at det ble holdt flere store FN møter om problematikken rundt internasjonal bistand.

⁵ International Monetary Fund

⁶ Boschini og Olofsgård (2003) sitert av Hagen (2007)

⁷ Poverty Reduction Strategy Papers

I 2000 ble Millenium- erklæringen⁸ vedtatt. Basert på denne ble det nedskrevet Tusenårsmål⁹. Det som startet med et mål om utvikling og økonomisk vekst i de fattigere landene på femtitallet, har i dag blitt erstattet med et større fokus på bekjempelse av fattigdom kombinert med bistandseffektivitet. I 2005 ble Paris-erklæringen vedtatt. Paris-erklæringen bekrefter tidligere løfter fra de rike landene om å øke bistanden, og har fem prinsipper for å gjøre bistanden mer effektiv. Mottagerne må ha et eierskap til egen utviklingspolitikk, donorene må følge mottagernes nasjonale planer, et samarbeid mellom partene som gjør arbeidet harmonisert er nødvendig, bistanden skal i større grad være resultatorientert og det skal foreligge et gjensidig ansvar mellom donor og mottager¹⁰. Samarbeidet rundt Paris-erklæringen ble fulgt opp med et toppmøte i Accra 2008, der Accra-handlingsplanen (Accra Agenda for Action, AAA) ble vedtatt. Gjennom denne forplikter donorene seg til større forutsigbarhet med bruk av et planperspektiv på 3-5 år, de skal i større grad tilpasse seg samarbeidspartnerens egne utviklingsmål, og de skal gå bort fra binding av bistanden.

Gjennomgangen av bistandens historie impliserer at bistand har og har hatt problemer med å nå de normative målene til bistand, fattigdomsreduksjon og økonomisk vekst. I 2005 levde ca 1/5 av verdens befolkning under fattigdomsgrensen¹¹, selv om bistandsutdelingene aldri har vært høyere. Figur 1 viser utviklingen av bistandstildelingene fra 1960 til 2008 fra DACs¹² 24 medlemsland. Bistandsmengden har økt jevnt frem til begynnelsen av 1990 tallet hvor det var en nedgang noen år, etter det har bistandsmengden fortsatt å stige. I 2008 var den totale bistanden fra

⁸ "The Declaration sets out within a single framework the key challenges facing humanity at the threshold of the new millennium, outlines a response to these challenges, and establishes concrete measures for judging performance through a set of inter-related commitments, goals and targets on development, governance, peace, security and human rights". (<http://www.undg.org/index.cfm?P=70>) Lest 28.05.10

⁹ "The Millennium Development Goals are the world's time-bound and quantified targets for addressing extreme poverty in its many dimensions—income poverty, hunger, disease, lack of adequate shelter, and exclusion—while promoting gender equality, education, and environmental sustainability. They are also basic human rights—the rights of each person on the planet to health, education, shelter, and security as pledged in the Universal Declaration of Human Rights and the UN Millennium Declaration" (UN Millenium Project 2005: 1)

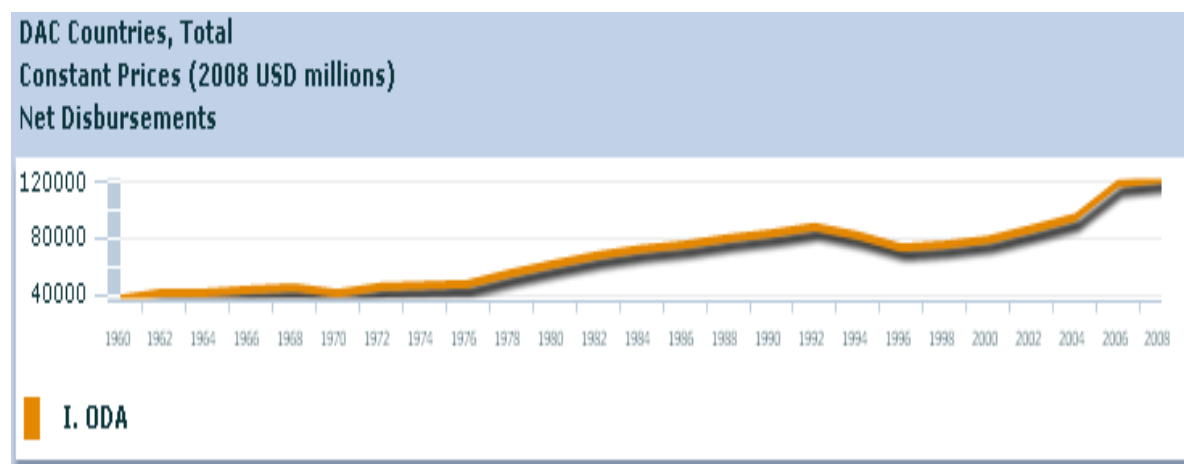
¹⁰ (http://www.utviklingsfondet.no/Utviklingsfondet__forsiden/Temaer_vi_jobber_med/Miljo_bistand_og_utvikling/Artikler_om_miljo_bistand_og_utvikling/?module=Articles;action=Article.publicShow;ID=1446) Lest 28.05.10

¹¹ UN (2009)

¹² The Development Assistance Committee is the principal body through which the OECD deals with issues related to co-operation with developing countries. (www.oecd.org/dac) Lest 31.05.10

DACs medlemsland på over 122 milliarder amerikanske dollar, dette var ca 95 % av all bistanden som ble gitt.

Figur 1: Bistandsutbetalinger fra DAC land fra 1960- 2008¹³

Flere studier viser at det er et ikke-positivt forhold mellom bistand og økonomisk vekst, og til tider er forholdet negativt. Et av de nyere bidragene er Rajan og Subramanian (2008). De finner et ikke-positivt forhold mellom bistand og vekst ved bruk av tverrsnittsdata. Resultatene deres holder for ulike metoder, tidsperioder og ulik type bistand. Dette bidrar til å sette spørsmålstegn ved hvilke effekter bistanden som blir gitt faktisk har. Easterly (2003) påpeker at før en øker bistanden kvantitativt, så må den økes kvalitativt.

En OECD undersøkelse fra 2008 viser at kun 46 prosent av den avtalte bistanden ble utbetalt, dette basert på hva budsjettene til mottagerlandene viste. Målet for 2010, basert på Paris deklarasjonen om effektiv bistand innen 2010, er at dette tallet skal være minst 71 prosent¹⁴.

¹³ Tall er hentet fra <http://stats.oecd.org/index.aspx>

¹⁴ OECD (2008)

2.2 Bistandsallokering

I forrige avsnitt om bistandens historie kommer det frem at bistand har ikke alltid nådd de målene som har vært ønsket og en kan si at effektene av bistand har vært mindre effektiv enn en har håpet. For å forsøke å forklare hvorfor bistand har vært lite effektivt vil jeg å rette fokuset på hvordan bistanden har blitt og blir utdelt.

Grovt sett har en to type donorer, den altruistiske og den egoistiske. En altruistisk donor velger å se på mottagerens behov, mens en egoistisk donor vil ønske å fremme sine egne interesser, som kan være handelsinteresser og politiske motiv. Videre vil jeg ta utgangspunkt i Alesina og Dollar (2000), Berthélemy (2006) og Hoeffler og Outram (2008) sine studier, om ikke annet blir nevnt, for å se på hvilke faktorer som er avgjørende når donor allokere bistand.

Før jeg går inn på hvilke faktorer som bestemmer bistandsallokeringene, vil jeg forklare begrepene gode institusjoner og god politikk. Disse blir hyppig brukt når en skal forklare hva som er avgjørende faktorer for bistandstildelinger. Gode institusjoner innebærer at lover, normer og atferd er på plass, noen omtaler også dette som sosial infrastruktur¹⁵. At en mottager har en god politikk vil si at det er makroøkonomisk stabilitet, at landet er relativt åpent med tanke på handel og at myndighetene skaper et miljø for investering og vekst¹⁶. Et mer konkret mål for kvaliteten på institusjoner og politikk rammeverk er laget av VB, det heter Country Policy and Institutional Assessments (CPIA). Kvaliteten viser til hvor ledende rammeverket er til å fremme fattigdomsreduksjon, vekst og effektiv bruk av utviklingshjelp¹⁷. CPIA rangerer land etter seksten kriterier, som er delt inn i fire undergrupper. Se figur 2.

¹⁵ Dollar og Levin (2006) og Claessens med flere (2009)

¹⁶ Dollar og Levin (2006)

¹⁷ <http://siteresources.worldbank.org/IDA/Resources/73153-1181752621336/CPIA08CriteriaB-rev.pdf>

Lest 13.juni

Figur 2: VB sitt mål for gode institusjoner og politikk, CPIA ¹⁸

<p>A. Economic Management</p> <ol style="list-style-type: none">1. Macroeconomic Management2. Fiscal Policy3. Debt Policy <p>B. Structural Policies</p> <ol style="list-style-type: none">4. Trade5. Financial Sector6. Business Regulatory Environment <p>C. Policies for Social Inclusion/Equity</p> <ol style="list-style-type: none">7. Gender Equality8. Equity of Public Resource Use9. Building Human Resources10. Social Protection and Labor11. Policies and Institutions for Environmental Sustainability <p>D. Public Sector Management and Institutions</p> <ol style="list-style-type: none">12. Property Rights and Rule-based Governance13. Quality of Budgetary and Financial Management14. Efficiency of Revenue Mobilization15. Quality of Public Administration16. Transparency, Accountability, and Corruption in the Public Sector

Det er en gjennomgående enighet om at donorens egeninteresse har stått i fokus for utdeling av bistand og at egeninteressen til tider har vært overskygget mottagerens behov. USA, Frankrike og Japan er de landene som fremstår som mest egoistiske.

USA gir 40 prosent av sin totale bilaterale bistand til Israel og Egypt. På grunnlag av at disse landene langt fra er de fattigste i verden og at USA har store politiske og strategiske interesser i Midtøsten, kan en konkludere med at den bistanden er av egeninteresse. Men når det justeres for Israel og Egypt, så gir USA etter de riktige faktorene, som gode institusjoner og en god politikk i mottagerlandet (Alesina og Dollar 2000).

Frankrike gir det meste av bistanden sin til tidligere franske kolonier. En naturlig årsak kunne vært at Frankrike har hatt svært mange kolonier og at det er forventet at det er en sammenheng mellom behov for bistand og tidligere koloni. Men studier som kontrollerer for dette, finner at Frankrike ikke tar hensyn til faktorer som fattighetsnivå eller økonomiske faktorer i mottagerlandet.

Japans politiske motiver indikeres ved at mottagerne av deres bistand er de landene som stemmer det samme som dem i FN. Her vet en ikke det kausale forholdet, om et

¹⁸ <http://siteresources.worldbank.org/IDA/Resources/73153-1181752621336/CPIA08CriteriaB-rev.pdf>
Lest 13.juni

land blir betalt i form av bistand eller at stemmegivningen er et resultat av en politisk enighet, og at det er denne enigheten/ alliansen som bestemmer bistandsutdelingen. En endring i stemmegivningen vil være et tegn på et brudd av en allianse og dermed endre bistandsmønsteret. Dette bygger opp under teorien om at bistand doneres med stor vekt på donorens interesser. De nordiske landene derimot gir gjennomgående bistand med mer altruistiske insentiver.

Ser en på det generelle bildet av donorer og ikke konsentrerer seg om konkrete enkeltland, er det noen klare resultater. De fleste donorene er opptatt av egne interesser, men samtidig bryr de seg om de mest trengende mottagerne. Det vil si at en fremming av egne interesser ikke trenger å utelukke bistandsutdeling på de fattiges vilkår. Donorer gir mer bistand når et land demokratiseres. Det er en positiv sammenheng mellom en donors bistandsutdeling og andre donorer sin bistandsdeling. Det vil si at hvis en donor observerer at flere andre donorer øker sine beløp eller at en finner en ny mottager, så er det stor sjanse for at andre donorer følger etter.

Claessens med flere (2009) og Dollar og Levin (2006) finner at det har skjedd store endringer i bistandsutdelingsmønstrene de siste årene. De argumenterer for at det har blitt mer selektivitet fra donorens side. Spesielt fra slutten av nittitallet og til i dag har bilateral bistand respondert mer på fattigdom, kvalitet på politikk og det institusjonelle miljøet. Bistandsutdelingen er nok fortsatt preget av donorens egeninteresser, men ikke i like stor grad som den var tidligere. En kan si at bistandsmønstrene beveger seg i riktig retning.

Det er et skille i allokering av bistand basert på hva slags bistand en gir. Bistand deles i hovedsak inn i offentlig bilateral og multilateral utviklingsassistanse. Bilateral bistand er stat til stat bistand, altså direkte fra giverland til mottagerland. Multilateral bistand gis fra donoren til en organisasjon som så gir den videre til mottageren¹⁹. Eksempler på slike organisasjoner er IMF og VB. Den bilaterale bistanden er i stor grad styrt av donorens interesser²⁰.

¹⁹ <http://www.fn.no/Temaer/OEkonomisk-og-sosial-utvikling/Fattigdom/Fattigdom> Lest 29.05.10.

²⁰ Alesina og Dollar (2000)

Multilateral bistand er mer selektiv enn bilateral bistand og den velger i større grad de ”gode” insentivene (Dollar og Levin 2006). Dette fører til at mottager kan selv påvirke mengde bistand som blir mottatt. Men VB, som er en av hovedbistandsaktørene, kritiseres for å fremme en økonomisk politikk i tråd med de rikere landenes interesser. Dette gjør de blant annet gjennom sine krav om makroøkonomiske reformer og støtten til en markedsliberalistisk utvikling. Et eksempel var den til dels aggressive strukturtilpasningspolitikken de drev i Afrika i 1980-årene (Leraand 2010).

2.3 Tidsinkonsistensproblem

Tidsinkonsistensproblem oppstår når donor er dynamisk inkonsistent. Dette skjer fordi det optimale valget for et bestemt tidspunkt i fremtiden, vurdert i dag, vil ikke lenger være optimalt når det tidspunktet inntreffer. Dette relatert til bistandsutdeling vil si at donor bestemmer seg for en tildeling av bistand i dag som skal bli utdelt på et tidspunkt i fremtiden, gitt avtalte betingelser er oppfylt. Når tidspunktet i fremtiden inntreffer, og betingelsene ikke er oppfylt av mottageren, så utbetales den tildelte bistanden allikevel. Dette kan det være flere grunner til. En årsak er at giver oppfatter mottageren som en strategisk viktig partner og ønsker at de skal motta bistand. Da er det ikke så viktig om avtalen blir overholdt. En annen grunn kan forklares med institusjonelle problemer hos donoren. Et eksempel er frykt i at bistandsbudsjettene kuttes, hvis ikke alle tildelingene av bistand blir utbetalt. For å unngå dette overføres bistand uavhengig av om betingelsene er oppfylt. En tredje årsak bygger på at donoren er altruistisk, dette omtales ofte som Samaritanens dilemma (Pedersen 1996 og Hagen 2006, 2007).

Samaritanens dilemma går ut på at giveren kan komme i et dilemma når de avtalte midlene skal overføres til mottageren hvis det viser seg at mottageren ikke har oppfylt sin del av avtalen. Giveren kan velge å holde tilbake støtten, eller alternativt kan giveren gi midlene uavhengig av om avtalen er overholdt. Ofte er det det siste alternativet som gjelder. En altruistisk giver tenker at de fattige vil få det verre uten bistanden (Hagen 2007). Mottagerne vil muligens kunne motta mer bistand ex post enn det som var avtalt i kontrakten ex ante ved at de ikke oppfyller kravene. Dette er fordi de forventer at bistandsandelen vil være høyere desto lavere inntekt de fattige får

fra innenlandske kilder. Det vil også være i giverens egen interesse å øke andelen bistand, siden giver er altruistisk.

At midlene utbetales uavhengig av om betingelsene er oppfylt er et problem. Mottagerne vet av tidligere erfaring at bistanden vil utbetales uansett, altså uavhengig om de innfrir de forhåndsavtalte kravene eller ikke. Derfor vil ikke mottageren få insentiver til å oppfylle betingelsene.

En kan beskrive to ulike type donorer med utgangspunkt i et Stackelberg-spill²¹, en Stackelberg-leder og en Stackelberg-følger (Pedersen 1996). Ved å bruke dette spillet kan en forklare hvordan donorens atferd bør være, men også hvordan donorens atferd i mange tilfeller faktisk er. En Stackelberg-leder er en leder som deltar i beslutningene sammen med mottageren, samtidig som han ikke blir manipulert til å gjøre beslutninger som han selv ikke ønsker. Denne oppførselen vil på sikt føre til investeringer og vekst i mottagerlandet. En Stackelberg-følger vil i motsetning til lederen la seg manipulere av bistandsmottageren. Dette skjer fordi en Stackelberg-følger forteller mottagerne om kriteriene som må oppfylles for at det skal gis bistand. Dette gir eventuelle mottagere muligheten til å tilpasse seg og forbedre seg. Men i mange tilfeller vil mottagere heller benytte seg av denne informasjonen til å manipulere resultater for å kunne motta mest mulig bistand. Det er klart at det ønskelige vil være at en donor skal kunne beskrives som en Stackelberg-leder.

Ser en på historien til bistandsutdeling, så har krav om politikkendringer hos mottager for å motta bistand ikke fungert. Giverne er ikke villig til å sette makt bak kravene og faktisk stoppe utbetalingene når betingelsene ikke oppfylles (Hagen 2007). Eksempler på dette, som nevnt i begynnelsen av avsnittet, er donorens altruisme, strategiske interesser og at de som er ansvarlige for långivingen belønnes for å gi lån, ikke for kvaliteten på dem (Hagen 2007: 11). Donorene er dynamisk inkonsistent og det er tydelig at de som oftest ender opp som en Stackelberg-følger.

²¹ Et Stackelbergspill er et to- spiller spill med full informasjon. Først så handler "lederen" og deretter handler "følgeren" basert på hvordan lederen handlet (Osborne og Rubinstein 1994).

Ved at mottagerne utnytter tidsinkonsistensproblemet vil det fra deres side kunne oppstå en bistandsavhengighet (Pedersen 1996). Mottagerne vil ikke selv ha noen insentiver til å reformere politikken i sitt eget land. Hvis reformene skulle lykkes, vil bistanden på sikt kuttes. Men med et mer langsiktig perspektiv vil et land ved hjelp av egne investeringer skape en vekst som gir mer midler enn det bistanden bidrar med. Hele landet kan nyte godt av slik vekst.

2.4 Selektivitet

En respons til tidsinkonsistensproblemet er en større grad av selektivitet i hvem som mottar bistand. Et av usikkerhetsmomentene med selektivitet er at det kan føre til økt volatilitet i bistand. Det er ikke ønskelig å ha en stor grad av volatilitet i bistand, da dette gjør det vanskeligere for mottager å føre en stabil makroøkonomisk politikk og å kunne gjennomføre en langsiktig planlegging.

3. Litteratur

3.1 Innledning

Nyere studier viser at bistand i stor grad er preget av volatilitet. Bistandsvolatilitet har blitt et relativt nytt begrep i bistandslitteraturen. Begrepene volatilitet og uforutsigbarhet brukes ofte om hverandre, men det er en forskjell mellom dem.

”Volatilitet er en ex- post beskrivelse av variabiliteten til bistandsutdelinger over tid. Uforutsigbarhet derimot, refererer til differansen mellom forventede tildelinger ex- ante og faktiske tildelinger, i løpet av en gitt tidsperiode” (Celasun og Walliser 2008:549). Selv om bistand kan være både volatil og uforutsigbar, så kan volatiliteten til bistanden bli kunngjort på forhånd, slik at den volatile bistanden blir forutsigbar for mottageren (Celasun og Walliser 2008).

Når en diskuterer bistandsvolatilitet som en utfordring, er det et klart skille mellom ulike typer bistand. Den kortsiktige humanitære bistanden er ment å avhjelpe umiddelbare behov ved akutte nødssituasjoner, enten menneske- eller naturskapt. Denne omtales ofte som nødbistand. Den mer langsiktig innrettede utviklingshjelpen tar sikte på å bidra til en varig sosial og økonomisk utvikling²². De vanligste bistandskategoriene innenfor den langsiktige utviklingshjelpen er budsjettstøtte²³ og prosjektbistand²⁴. Nødbistand har den egenskapen at den skal kunne reagere på uventede sjokk i økonomien, for eksempel som følge av et jordskjelv. Nødbistand skal være volatil. Hudson og Mosley (2008) skiller mellom positiv og negativ volatilitet. Førstnevnte oppstår på grunn av nød-, mat- og humanitær bistand. I slike tilfeller er det ikke variabiliteten i bistanden som skaper den negative veksten i økonomien, det er derimot den sjokkerte hendelsen. Negativ volatilitet er den som rammer den langsiktige bistanden, som programbistand og budsjettstøtte. Negativ volatilitet skaper her i seg selv en negativ vekst. At nødbistand er variabel er positivt, og min videre diskusjon omhandler ikke nødbistand.

²² <http://snl.no/utviklingssamarbeid> av Leraand 2010: kategorier

²³ Programstøtte er en mer generell budsjettstøtte som blir gitt direkte til myndighetene, som selv velger fordelingen og bruken av midlene (GEF 2006).

²⁴ Prosjektbistand er øremerkede midler med ulike betingelser knyttet til bruken. Den blir gitt direkte til et individuelt prosjekt eller et prosjekt som er en del av et sektorprogram (GEF 2006).

I dette kapittelet vil jeg gå gjennom empiriske studier som har blitt gjort med fokus på bistandsvolatilitet og greie ut om deres resultater. Jeg vil se på utviklingen i bistand med tanke på volatilitet, blant annet sammenlignet med mottagerens volatilitet i forhold til innenlandsk inntekt. Videre tar jeg for meg studier som ser på hvordan bistandsvolatilitet påvirker økonomisk vekst. Jeg ser på en studie som skiller mellom ulike typer bistand og hvordan de bidrar ulikt til volatilitet. For å forsøke å forklare volatilitet i bistand, bruker jeg studier som ser på om bistand blir gitt prosyklisk eller motsyklisk og årsaker til hvorfor den blir gitt som den gjør. Jeg redegjør videre for studier som har tatt for seg hvordan velferdsforbedringer kan oppnås ved en reduksjon i bistandsvolatiliteten. For å forklare hvorfor bistandsvolatilitet har oppstått, ser jeg på studier som ser på ulike faktorer som kan føre til variasjon i mengden bistand som blir gitt. Tilslutt nevner jeg Hudson og Mosley (2008) sin idé om at volatilitet i bistand ikke trenger å være utelukkende negativt. Avslutningsvis oppsummerer jeg hovedfunnene.

3.2 Utvikling i volatilitet og forutsigbarhet

Flere studier viser at bistandsoverføringer har vært og er varierende over tid (Pallage og Robe 2001, 2003; Bulir og Hamann 2007, 2008).

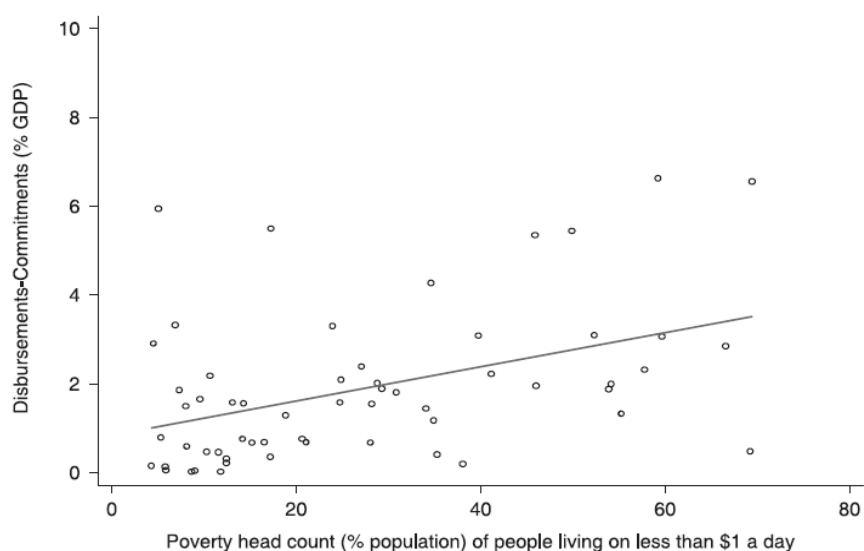
Pallage og Robe (2001) har sett på 63 bistandsmottagere, i tidsrommet 1969-1995. Her sammenholder de mengde bistand som blir gitt og mottagerlandets BNP. De finner at den gjennomsnittlige bistanden varierer to til tre ganger så mye som mottagerlandets BNP.

Bulir og Hamann (2007, 2008) gjorde en undersøkelse som til slutt inneholdt 76 land som mottok bistand. Sentralt for deres studier er hvordan PRSP påvirket volatiliteten og forutsigbarheten i bistand. Deres teori er at fremtidig støtte kan forutsis. Dersom bistandsavtaler opprettholdes av begge parter, vil dette mest sannsynlig føre til en lavere grad av volatilitet. Bulir og Hamann har sett på bistandsmottagernes innenlandske inntekt og mengden bistand de har mottatt fra 1975 til 2003. Resultatene deres er at bistandsvolatiliteten gjennomsnittlig har fortsatt å øke etter at PRSP ble innført. De støtter Pallage og Robe (2001) sine resultater om at volatiliteten i bistand

er mye høyere enn volatiliteten i landets inntekt. De finner også at bistandsvolatiliteten er høyere i land med høyere inntektsvolatilitet.

Forutsigbarheten til bistandsutbetalinger har ikke forbedret seg etter at PRSP ble innført (Bulir og Hamann 2007, 2008 og Celasun og Walliser 2008). Fortsatt er det mye av den avtalte bistanden som ikke blir utbetalt. Figur 3 viser sammenhengen mellom andelen av den avtalte bistanden som blir utbetalt på y-aksen og fattigdom på x-aksen. Den illustrerer at jo flere fattige det er i et land, desto mindre av den avtalte bistanden blir utbetalt.

Figur 3: Mangel på forutsigbarhet og fattigdom²⁵

Blant land som mottar bistand, er det store forskjeller i mengden de mottar. Bulir og Hamann (2008) finner ingen sammenheng mellom bistandsmengden og hvor mye bistandsoverføringene til landet varierer. Land som får mye bistand og land som får mindre bistand, har like høy bistandsvolatilitet relativt til innenlandsk inntekt. Hudson og Mosley (2008) derimot, som tar utgangspunkt i Bulir og Hamann (2008) sine studier, finner at de landene som er mest avhengig av bistand, har en lavere volatilitet sammenlignet med hele utvalget.

²⁵ Celasun og Walliser (2008: 548). Figuren bygger på et utvalg av 58 land. Disse landene får en bistandsmengde, som er mellom 2 og 2,5% av landets BNP. Observasjonene er gjort fra 1990 til 2005.

3.3 Volatilitet og vekst

Flere studier har vist at bistandsvolatilitet fører til redusert økonomisk vekst (Lensink og Morrissey 2000, Kharas 2008 og Markandya med flere 2010). Bistand påvirker ikke vekst direkte, men det er en innvirkende faktor, for eksempel gjennom investering. Dermed vil volatilitet i bistand kunne skape volatilitet i variabler som i seg selv kan skape vekst. Det er ikke nødvendigvis mengde bistand som påvirker veksten i en økonomi, men det er stabiliteten av slike overføringer som bestemmer innvirkningen.

Volatilitet skaper en usikkerhet rundt bistand. Lensink og Morrissey (2000) finner i sine studier at når de tar hensyn til denne usikkerheten, så har bistand en signifikant positiv effekt på vekst. Når denne usikkerheten ikke tas med derimot, er bistandens påvirkning på vekst ikke signifikant.

Markandya med flere (2010) går nærmere inn på hvordan ulike type land opplever volatilitet med tanke på vekst. Det er kun for lavinntektsland at volatiliteten har en negativ innvirkning på langsiktig vekst. Land med institusjoner som har en svak eller middels kvalitet, i motsetning til land med relativt sterke institusjoner, er de som vil bli rammet av det negative forholdet mellom volatilitet og vekst.

Det er også et skille i hvordan et land rammes av volatilitet når en ser på mengden av den mottatte bistanden som landet bruker. I land som ikke bruker opp all bistanden, virker ikke volatiliteten negativt på vekst. Dette kan forklares med at land som bruker opp det meste av bistanden, vil ha større fluktuasjoner i pengebruken. Dette vil påvirke landets produksjon som vil ha lavere vekst hvis bistanden blir kuttet.

3.4 Ulik type bistand gir ulik grad av volatilitet

Fielding og Mavrotas (2005) kritiserer tidligere studier på bistandsvolatilitet for at de har sett all bistand under ett og argumenterer for at ulik type bistand gir ulik grad av volatilitet. Hudson og Mosley (2008) poengterer også viktigheten av å skille mellom ulike typer bistand for å se hva som kan føre til positiv og negativ volatilitet. I noen tilfeller er det ønskelig at bistanden skal kunne være fleksibel. Eksempelvis bør det være mulighet for å kutte støtte hvis avtalte betingelser ikke blir oppfylt av

mottageren. Hvis en ikke kutter, så reduseres den kortsiktige volatiliteten, men sett i et langsiktig perspektiv så vil kutt i en slik situasjon styrke giverens troverdighet og øke muligheten for at mottageren forbedrer seg (Hudson og Mosley 2008). Både positiv og negativ volatilitet reduserer vekst, men konsekvensene av positiv volatilitet noen år etter at den oppsto er at skaden til en viss grad vil bli reversert i etterfølgende perioder (Hudson og Mosley 2008).

Hudson og Mosley (2008) skiller mellom proaktiv og reaktiv bistand. Førstnevnte kan beskrives som bistand gitt som teknisk assistanse. Reaktiv bistand er nødhjelp, matbistand, programstøtte og prosjektbistand. Fielding og Mavrotas (2005) ser på den reaktive bistanden og skiller i sine studier mellom sektorspesifikk bistand, hvor prosjektbistand inngår, og på den annen side ikke- sektor spesifisert, som programstøtte. Disse to bistandssjangrene står for 95 prosent av den totale bistanden (Fielding og Mavrotas 2005). I Paris-deklarasjonen ble det satt som mål at 2/3 av all bistand skal være programbasert. Fra 2005 til 2007 har andelen programbasert bistand økt fra 43 prosent til 46 prosent (OECD 2008).

Et av Hudson og Mosley (2008) sine funn er at proaktiv bistand er relativt stabil, mens den reaktive bistanden er preget av volatilitet. Fielding og Mavrotas (2005) finner at programbistand er mer volatil enn prosjektstøtte. Dette er gjerne som forventet, med tanke på at prosjektbistand har som et av sine mål å fremme investering i fysisk kapital så vel som humankapital, mens programstøtte i større grad kan brukes til å dempe lokale økonomiske og sosiale kriser (Fielding og Mavrotas 2005).

3.5 Prosyklisk versus motsyklisk bistand

En naturlig årsak til at bistandsvolatilitet oppstår, kan være at bistand blir gitt for å kompensere for fall i mottagerens BNP, eventuelt at bistanden reduseres ved økt inntekt hos mottager. Det vil innebære at bistanden går mot mottagerens konjunktursyklus, altså at den gis motsyklisk. Flere studier har sett på dette (Pallage og Robe 2001, 2003; Bulir og Hamann 2007, Chauvet og Guillaumont 2008). De kommer tvert imot alle frem til at bistand i hovedsak blir mottatt prosyklisk. Prosyklisk innebærer her at mottagere som allerede har et relativt høyt BNP eller

opplever en vekst i økonomien vil få mer. En kan også se om donor gir prosyklisk, det vil si at donor gir mer når donoren opplever en økning i inntekt. Studier bekrefter dette (Pallage og Robe 2001, Bulir og Hamann 2007).

Det at bistand blir gitt prosyklisk, at den gis til land som opplever utvikling og heller kuttes til land som har en nedgang, høres ut til å være tvert imot bistandens grunnleggende hensikt. Er ikke et hovedmål med bistand at den skal opprettholde en makroøkonomisk stabilitet i utviklingsland?

Chauvet og Guillaumont (2008) finner at bistandsvariabiliteten ikke er like prosyklisk som Pallage og Robe (2001, 2003) og Bulir og Hamann (2007) konkluderer med i sine studier²⁶. Chauvet og Guillaumont (2008) argumenterer for at prosyklisk bistand vil være stabiliserende så lenge bistanden varierer mindre enn det mottagerens eksport gjør. Motsatt betyr det at bistanden virker destabiliserende når den gis motsyklisk, hvis bistanden varierer mer enn det mottagerens eksport gjør.

Det er flere mulige årsaker til at bistanden blir gitt til mottagere som opplever vekst i økonomien, og ikke til mottagere som har en nedgang i økonomien. En forklaring er donors mangelfulle informasjon om mottager. En donor kan ikke observere mottageren direkte, slik at en observasjon av liten økonomisk utvikling i form av for eksempel redusert innenlandsk inntekt, kan tolkes som en svak innsats fra mottagers side. I noen situasjoner kan årsaken til svake resultater være faktorer som mottager ikke råder over, slik at et kutt i støtten ikke vil være berettiget. Observasjonen vil likevel gi en pekepinn på hvordan situasjonen faktisk er. Som en konsekvens av observasjonen, uavhengig om det er mottager sin skyld eller ikke, vil donor stoppe eller redusere utbetalingene. Mottager vil bli lønnet/ straffet alt etter om de har gode/dårlige prestasjoner. Hvis mottager bevisst ikke har oppfylt sin del av avtalen, vil donor gjøre "rett i" å kutte støtten.

En annen forklaring på at støtten gis prosyklisk, bygger på at donoren tilpasser overføringene etter sitt eget lands økonomiske politikk. Når donor leverer gode

²⁶ Grunnen til at deres resultater er annerledes er at deres data er basert på landets eksport sett sammen med mengde bistand de har mottatt, mens Pallage og Robe (2001, 2003) og Bulir og Hamann (2007) sine studier tar utgangspunkt i landets BNP per capita og mengden bistand de har mottatt.

økonomiske prestasjoner, vil det gjenspeiles i at mengden bistandsmidler øker. Hvis bistanden blir gitt prosyklisk fra donorens side og det er en positiv korrelasjon mellom Nord og Sør med tanke på konjunktursykler, vil bistanden bli prosyklisk hos mottager.

I noen tilfeller krever donor at bistandsmottageren må stille med egne tilskudd for i det hele tatt å motta støtte (Pallage og Robe 2001, 2003). Dette vil ofte gjelde for bistand gitt som prosjektstøtte. Da vil det for mange av mottagerne kun være mulig å få støtte i tider hvor de har en relativ høy inntekt. Bare da kan de selv bidra med å investere i prosjekter. Med denne forklaringen vil bistanden bli mottatt prosyklisk. En av årsakene til at mottager må stille med egne midler er at donor vil utnytte mottager sin kunnskap i å peke ut det mest lønnsomme prosjektet på en forpliktende måte, nemlig ved en viss egenfinansiering. Hvis mottager anbefaler et relativt dårlig prosjekt, vil begge parter tape på det. Uten mottagers investering vil donor bære hele tapet alene.

3.6 Velferdsimplikasjoner ved å redusere bistandsvolatilitet

Volatilitet skaper en usikkerhet for mottagere av bistand med tanke på fremtidig konsum. Hvilke konsekvenser kan en reduksjon i bistandsvolatiliteten ha?

Pallage med flere (2007) og Arellano med flere (2009) ser på velferdsimplikasjonene ved å redusere bistandsvolatilitet i sine studier. Begge studiene fokuserer på viktigheten av konsumutjevning. Ved å dele ut bistanden jevnligere, det vil si redusere bistandsvolatiliteten, kunne bistanden reduseres med åtte prosent uten at mottageren opplevde endret velferdsnivå (Arellano med flere 2009). Selv om det vil være nærmest umulig å redusere bistandsvolatiliteten til null (og dette er heller ikke ønskelig), vil selv en beskjedent reduksjon ha en betydelig innvirkning på velferdsnivået. Tidspunktet for utbetalingen av støtten er viktig, og begge studiene nevnt over argumenterer for at den bør bli gitt motsyklisk. Over 75 prosent av de velferdskostnadene som oppstår på grunn av makroøkonomiske fluktasjoner, kan bli redusert ved å endre tidspunktet for når støtten deles ut (Pallage med flere 2007). Det innebærer en omallokering av bistandsmidlene over tid, uten at selve beløpet endres. En slik omallokering fordeler risikoen mellom partene og øker konsumutjevningen.

Pallage med flere (2007) går så langt som å si at hvis fordelingsstrategiene til de aktørene som gir bistanden prosyklisk blir erstattet av strategien til dem som ikke gjør det, kan den velferdsgevinsten som oppstår være like stor som den faktiske bistanden en får i utgangspunktet.

3.7 Hvorfor oppstår bistandsvolatilitet?

For å bedre kunne forklare utfordringene med bistandsvolatilitet, er det viktig å se nærmere på hvilke faktorer som skaper volatiliteten i bistand.

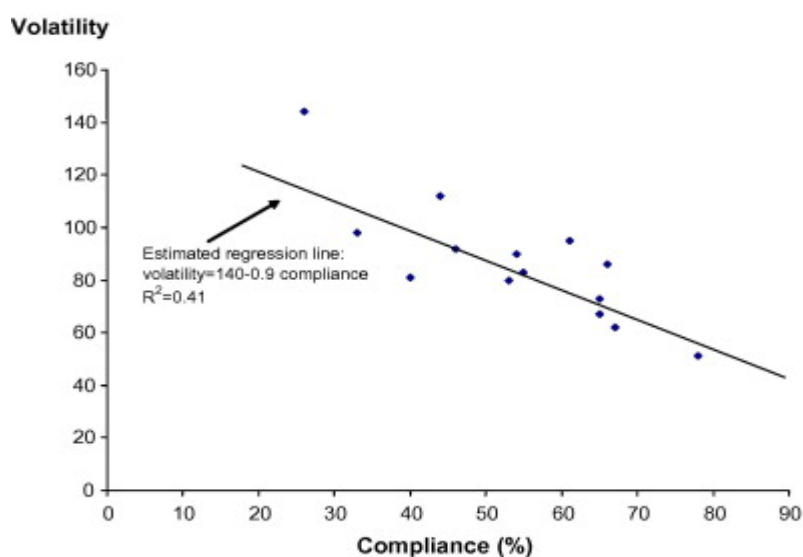
3.7.1 Brudd i avtale mellom donor og mottager

Når det inngås et bistandssamarbeid mellom to parter, er det ingen garantier for at avtalen blir overholdt. På grunn av manglende internasjonale institusjoner og dermed at avtalen må være selvhåndhevende, må det være i begge parters interesse å holde avtalen. Hvis denne avtalen blir brutt vil det gi en lavere effektivitet i bistanden og det vil kunne skape bistandsvolatilitet. At donor kutter eller reduserer bistanden, kan skyldes at mottager ikke har oppfylt betingelser eller at donor selv har fått uventede kostnader. At mottager ikke oppfyller betingelsene kan være bevisst, eller mer tilfeldig. I begge tilfeller vil det skape en usikkerhet rundt fremtidig bistand.

Mottageren kan velge å ikke oppfylle betingelsene, fordi det antas at bistanden vil bli gitt uansett. Årsaker til at bistand utdeles uavhengig av kondisjonalitet er flere (jamfør avsnitt 2.3).

Forholdet mellom volatilitet i bistand og overholdelse av avtalte betingelser er vist i figur 4. Effekten av at betingelser ikke blir oppfylt av mottageren fører til at volatiliteten til bistand øker.

Figur 4: Volatilitet i bistand i forhold til om mottager overholder avtalte betingelser²⁷

Det at mottageren kutter bistanden når betingelser ikke er oppfylt fører til økt volatilitet, men samtidig er dette en volatilitet en ønsker. En ønsker ikke at midlene skal utbetales uavhengig av om avtalte krav blir oppfylt eller ikke, kun for å redusere volatiliteten. Som nevnt så vil ikke det skape incentiveeffekter hos mottager for å gjennomføre reformer og på lenger sikt en vekst i økonomien.

3.7.2 Donorkonsentrasjon

Hudson og Mosley (2008) mener at variabiliteten til bistand kan bli påvirket av nivået av donorkonsentrasjon i individuelle land. Land som mottar bistand fra to store donorer, i motsetning til flere små, har en relativt høy volatilitet (Hudson og Mosley 2008). Hvis antall donorer reduseres, vil mest sannsynlig volatiliteten øke. Dette kan forklares med at hvis en av de to donorene trekker seg ut eller endrer sin bistandspolitikk vesentlig, vil det slå drastisk ut i mengden bistand. Hvis det derimot er flere aktører i samme område, vil ikke endring i støtten fra en aktør ha like store konsekvenser. Fielding og Mavrotas (2005) finner i sine studier som omhandler sektorbistand, at land som mottar bistand fra flere donorer har lavere volatilitet enn land som får bistand kun fra noen få.

²⁷ Hudson og Mosley (2008: 2087). Landene fra venstre til høyre er Zimbabwe, Sierra Leone, Kenya, Nigeria, Cote D'Ivoire, Tanzania, Malawi, Zambia, Senegal, Mozambique, Ethiopia, Lesotho, Ghana and Uganda.

3.7.3 Endringer i mottagerland

Hudson og Mosley (2008) hevder at hvis mottagerens behov er preget av volatilitet, vil også bistandsvolatiliteten øke. Det kan gjelde når et mottagerland blir mer ustabil, som for eksempel ved politiske endringer eller endringer i råvarepriser. Slik volatilitet vil påvirke donorene i mengde bistand de velger å gi. Hudson og Mosley (2008) finner at donorene vil bli mer tilbakeholdne med midlene når de ser forholdene rundt bistanden som mer risikofylte. Den reaktive bistanden²⁸ vil øke, men antall donorer opererer i område vil reduseres.

3.8 Er bistandsvolatilitet utelukkende negativt?

Det vurderes gjerne som positivt at donorer har muligheten til å kutte bistandsutbetalinger hvis ikke mottager har oppfylt betingelsene. I tillegg ser Hudson og Mosley (2008) andre positive aspekter ved bistandsvolatilitet. De argumenterer for usikkerhet rundt fremtidig bistand, det vil si bistandsvolatilitet, kan føre til politiske reformer hos mottagerne, for å redusere denne usikkerheten. Dermed vil bistandsvolatilitet kunne føre til at mottagerne øker egne investeringer, og får en høyere innenlandsk inntekt enn tidligere. Eksempler på slike investeringer er utbedring av infrastruktur, skoletilbud, nye helsetjenester og forbedring av utviklingsprogram.

3.9 Oppsummering

Utfordringene med at det er volatilitet i bistand omhandler langsiktig bistand. For nødbistand gjelder helt andre resonnementer. Studier viser at det er en høy faktisk volatilitet i bistand. I mange tilfeller er bistandsvolatiliteten høyere enn den innenlandske inntekten til bistandsmottager (Pallage og Robe 2001, 2003; Bulir og Hamann 2007, 2008). Det er en indirekte negativ sammenheng mellom bistandsvolatilitet og økonomisk vekst (Lensink og Morrissey 2000, Kharas 2008 og Markandya med flere 2010). Når en deler bistand inn i undergrupper, så er programbistand mer volatil enn prosjektstøtte. Disse to typene bistand står til sammen står 95 % prosent av totalbistand (Fielding og Mavrotas 2005).

²⁸ Reaktiv bistand er nødhjelp, matbistand, programstøtte og prosjektbistand

Det er klare tall på at bistand deles ut prosyklisk (Pallage og Robe 2001, 2003; Bulir og Hamann 2007, Chauvet og Guillaumont 2008). Årsaker til dette kan være mangelfull informasjon fra donoren sin side, at donoren tilpasser utbetalingene etter sin egen konjunktursyklus eller et krav om at mottager må stille med egne midler for å redusere risikoen på et prosjekt (Pallage og Robe 2003). Studier viser at det er store muligheter for økt velferd ved å redusere bistandsvolatiliteten. Samtidig er det ikke ønskelig å redusere den til null (Pallage med flere 2007 og Arellano med flere 2009).

Det er ulike grunner til at bistandsvolatilitet oppstår. Det kan være avtalebrudd mellom partene, av ulike årsaker. En annen forklaring er en høy grad av donorkonsentrasjon, som kan gi volatilitet hvis en av donorene trekker seg fra en avtale (Hudson og Mosley 2008, Fielding og Mavrotas 2005). Politiske endringer hos mottager vil ofte øke risikoen for donoren ved å gi midler (Hudson og Mosley 2008). Til slutt nevner jeg at bistandsvolatilitet faktisk også kan være positivt, sett i et langsiktig perspektiv. Hudson og Mosley (2008) mener at det er mulig at usikkerhet rundt fremtidig inntekt kan føre til at mottager vil øke sine egne investeringer for å få mer sikkerhet rundt egen inntekt.

4. Modell

4.1 Innledning

Jeg har til nå sett på litteraturen om bistandsvolatilitet. På bakgrunn av den kommer det klart frem at volatiliteten til bistand i hovedsak blir sett på som negativt i et langsiktig utviklingsperspektiv. Flere av forskerne fokuserer på viktigheten av å redusere volatiliteten og kommer med forslag om hvordan dette best kan gjøres. I motsetning til flertallet ser Hudson og Mosley (2008) en fordel med bistandsvolatilitet.

I dette kapittelet vil jeg ta utgangspunkt i Hudson og Mosley (2008) sin ide om at bistandsvolatilitet kan vinkles til noe positivt. Jeg velger å ta utgangspunkt i giverens inntekt som årsaken til volatilitet i bistanden. Hvis donorens inntekt synker, så øker marginalkostnadene ved å gi bistand, slik at bistanden vil reduseres. Dette er også i tråd med funnene til Pallage og Robe (2001) og Bulir og Hamann (2007). Studiene deres viser at bistanden blir gitt prosyklisk fra donoren.

Min hypotese, som bygger på Hudson og Mosley (2008) sin teori, er at jo mer bistandsvolatiliteten øker, desto mer øker mottagerens investering. Det innebærer at usikkerhet rundt giverens fremtidige bistand fører til at mottageren forsøker å øke sin innenlandske inntekt, på grunn av egen risikoaversjon. Dette gjør mottageren ved å investere mer, slik at andelen av sikker inntekt øker.

4.2 Veien videre

Jeg starter med å redegjøre for antagelsene jeg legger til grunn i modellen. Videre presenterer jeg nyttefunksjonene til mottager og donor. Etter hvert går jeg over til et spesielt tilfelle, med logaritmiske nyttefunksjoner. Dette gjør jeg fordi det generelle utgangspunktet blir for komplisert og beheftet med for mange usikkerhetsmomenter.

Tidsperspektivet i modellen er at mottageren investerer først og deretter gir donor bistand, blant annet på bakgrunn av mottagerens investeringer. Det er mottagerens reaksjon på bistandsvolatilitet, med hensyn på investering, som jeg ønsker å få frem. For å finne denne reaksjonen kan problemet modelleres som et spill. Jeg bruker

baklengs induksjon for å få frem resultatet. Dermed ser jeg først på donor, deretter mottager. Jeg maksimerer donorens nytte med hensyn på bistand for å få et uttrykk for optimal bistand både ved høy inntekt og lav inntekt. For å kunne si noe om hvordan endringer i donorens inntekt vil påvirke bistandsvolatiliteten, finner jeg variansen til bistand.

Mottager maksimerer egen nytte med hensyn på investering. Usikkerheten rundt bistandstildelingene blir tatt hensyn til. Jeg finner hvordan endringer i inntekten til donor påvirker mottagerens investering. Dette resultatet, sammen med hvordan donorens inntekt påvirker variansen til bistand, kommer jeg frem til hvordan mottager reagerer på volatilitet i bistand med tanke på egne investeringer.

4.3 Modellering

Modellen går over to perioder, t og $t+1$, hvor alt blir konsumert i periode $t+1$. For å forenkle modellen mottas det kun bistand i $t+1$. Jeg antar at mottageren alltid vil få tildelt noe bistand i andre periode. Jeg antar at donoren er opptatt av velferden til de fattige, men samtidig er donorens preferanser komplekse. Donor vil ha preferanser både vedrørende altruisme og egeninteresse. Dette samsvarer med hva litteraturen rapporterer²⁹. Donorens preferanser modelleres ved at jeg inkluderer en altruismeparameter samt donorens inntekt. Inntekten modelleres som enten høy eller lav. Jeg antar at mottageren er risikoavers. Det impliserer at jo mer usikkerhet det er rundt fremtidig inntekt, desto mer vil mottageren selvforsikre seg.

Mottagerens nyttefunksjon er gitt ved:

$$W^M = U(C_t^M) + U(C_{t+1}^M) \quad (1)$$

Funksjonen viser at nytten for mottageren bestemmes av konsumet i periode t og $t+1$. Jeg antar at marginalnyttene til konsum i begge er periodene er økende, men avtagende, henholdsvis $U' > 0$ og $U'' < 0$.

²⁹ Se Alesina og Dollar (2000) og Berthélemy (2006)

Konsumet i periode t og t+1 er gitt av,

$$C_t^M = Y_t^M - I_t \quad (2a)$$

$$C_{t+1}^M = Y(I_t)_{t+1}^M + B(I_t)_{t+1} \quad (2b)$$

(2a) viser at i periode t må mottager avveie om hvor mye han vil konsumere av den innenlandske inntekten og hvor mye som skal investeres. Det som investeres, kommer tilbake igjen i periode t+1 som innenlandsk inntekt. (2b) viser at konsumet i periode t+1 er innenlandsk inntekt, som en funksjon av investeringen gjort i periode t pluss bistand som blir mottatt. Jeg antar at jo mer mottageren investerer i periode t, desto høyere vil den innenlandske inntekten bli i periode t+1, $\frac{\partial Y(I_t)_{t+1}^M}{\partial I_t} > 0$. Denne effekten er avtagende, $\frac{\partial^2 Y(I_t)_{t+1}^M}{\partial I_t^2} < 0$. Bistandsmengden som blir mottatt fra donor blir påvirket av investeringen mottageren gjør i periode t.

Donorens nyttefunksjon er gitt ved:

$$W^D = V(C_{t+1}^D) + \beta V(C_{t+1}^M) \quad (3)$$

Denne viser at nytten for donor avhenger av eget konsum i periode t+1 og mottagerens konsum i periode t+1. Jeg antar at marginalnyten til eget konsum og mottagerens konsum, er økende, men avtagende, henholdsvis $U' > 0$ og $U'' < 0$. Nyten donoren har av bistandsmottagerens konsum, er justert ved β som kan kalles en altruismeparameter, $0 < \beta < 1$.

Konsumet til donoren i periode t+1 avhenger av egen inntekt og av hvor mye bistand donoren velger å gi:

$$C_{t+1}^D = Y_{t+1}^D - B(I_t)_{t+1} \quad (4)$$

Bistandsmengden som blir gitt avhenger av mottagerens investeringer.

Jeg antar at donoren kan ha enten høy eller lav inntekt, $Y_{t+1}^D \in \{\underline{Y}, \bar{Y}\}$, hvor $\underline{Y} < \bar{Y}$.

Dette impliserer at giverens inntekt kan variere. Giveren har en avtagende marginalnytte av konsum, $V'(Y_{t+1}^D - B(I_t)_{t+1}) > V'(\bar{Y}_{t+1}^D - B(I_t)_{t+1}) \forall B$, fordi $U'' < 0$. Når donorens inntekt er høy, \bar{Y} , så er marginalkostnaden ved å gi bistand lav og donor vil gi mye bistand, B_{t+1}^H . Motsatt, når inntekten er lav, \underline{Y} så er marginalkostnadene ved å gi bistand høy og donor vil gi lite bistand, B_{t+1}^L .

Ved å ta hensyn donorens inntekt og grad av altruisme, oppstår det flere usikkerhetsmomenter for mottager. Det er vanskelig å kunne forutsi mengde bistand som vil bli donert. Jeg vil ta utgangspunkt i donorens inntekt som skaper usikkerhet for mottager med tanke på fremtidig bistand. Denne usikkerheten blir modellert som sannsynlighet for høy inntekt og lav inntekt. P er sannsynligheten for høy inntekt hos donor, som gir høy bistand og $1-P$ er sannsynligheten for lav inntekt hos donor, som gir lav bistand.

Mottager ønsker å finne sin optimale investering for å maksimere egen nytte. Investeringsgraden velges med den viten at donoren observerer hvor mye som blir investert og som er med på å bestemme bistandsmengden. Mottager vet ikke inntekten til donor, men vet at når inntekten er høy blir det gitt mer bistand og motsatt ved lav inntekt. Denne usikkerheten blir tatt hensyn til når mottager optimerer investering. For å finne hvor mye mottager vil investere ved bistandsvolatilitet, kan det løses som et spill og da bruke baklengs induksjon. Jeg ser først på donor og deretter mottager.

Jeg ønsker å finne den optimale bistanden som donor vil gi basert på om donor har høy inntekt eller lav inntekt.

For å få et bedre uttrykk å arbeide videre med, går jeg fra generelle nyttefunksjoner til spesielle nyttefunksjoner. Jeg bruker logaritmiske funksjoner.

Donorens nyttefunksjon er gitt ved:

$$W^D = \ln C_{t+1}^D + \beta \ln C_{t+1}^M \quad (5)$$

Donor ønsker å maksimere sin egen nytte med hensyn på bistand.

Førsteordensvilkåret blir:

$$\frac{\partial W^D}{\partial B(I)_{t+1}} = -\frac{1}{C_{t+1}^D} + \beta \frac{1}{C_{t+1}^M} = 0 \quad (6)$$

Den optimale bistanden for donor er:

$$B(I)_{t+1} = \frac{\beta Y_{t+1}^D - Y(I_t)_{t+1}^M}{1 + \beta} \quad (7)$$

Uttrykket forteller at bistanden bestemmes av mottagerens inntekt, donorens inntekt og donorens grad av altruisme. Hvis en antar at altruismen til donor er konstant, at det for donorens del kun er egen inntekt som påvirker bistanden, så er det to mulige utfall for bistandsmengden:

$$B(I)_{t+1}^H = \frac{\beta \bar{Y} - Y(I_t)_{t+1}^M}{1 + \beta}, \quad B(I)_{t+1}^L = \frac{\beta \underline{Y} - Y(I_t)_{t+1}^M}{1 + \beta} \quad (8)$$

Investeringen til mottager vil påvirke bistandsutdelingen likt, uavhengig av om donor har høy eller lav inntekt,

$$\frac{\partial B(I)_{t+1}^H}{\partial I_t} = \frac{\partial B(I)_{t+1}^L}{\partial I_t} = -\frac{1}{1 + \beta} \frac{\partial Y(I_t)_{t+1}^M}{\partial I_t} < 0 \quad (9)$$

Dette uttrykket er mindre enn null siden første del er negativt, og jeg har antatt at mottagerens investering har en positiv innvirkning på egen inntekt, $\frac{\partial Y(I_t)_{t+1}^M}{\partial I_t} > 0$.

En økt investering av mottager gir mindre bistand fra donor. Den negative innvirkningen mottagerens investering har på bistand er avtagende,

$$\frac{\partial^2 B(I)_{t+1}}{\partial I_t^2} = -\frac{1}{1 + \beta} \frac{\partial^2 Y(I_t)_{t+1}^M}{\partial I_t^2} > 0$$

Forskjellen mellom høy og lav bistand kan skrives som:

$$B(I)_{t+1}^H - B(I)_{t+1}^L = \frac{\beta}{1+\beta}(\bar{Y} - \underline{Y}) \quad (10)$$

Uttrykket viser at det er donorens altruisme samt forskjellen mellom de to ulike inntektsnivåene til donor, som er avgjørende for bistandsmengden som vil bli gitt.

Siden $\bar{Y} - \underline{Y} > 0$ og $0 < \beta < 1$ er uttrykket positivt. Det vil si at $B(I)_{t+1}^H > B(I)_{t+1}^L$.

Donor vil gi mer bistand når inntekten er høy sammenlignet med når inntekten er lav.

Jeg vil finne variansen til bistand for å kunne si noe om hvordan endringer i donorens inntekt vil påvirke bistandsvolatiliteten.

Variansen for bistand er gitt ved $VARB = E[(B - E(B))^2]$, hvor den forventede bistanden er sannsynligheten for høy bistand pluss sannsynligheten for lav bistand, $E(B) = PB^H + (1-P)B^L$.

Variansen for bistand kan uttrykkes slik:

$$VARB = P(B^H - E(B))^2 + (1-P)(B^L - E(B))^2 \quad (11)$$

Ved å løse (11) tillegg til å sette inn for $B^H - B^L$, (10), blir uttrykket for variansen til bistand:

$$VARB = P(1-P)\frac{\beta}{1+\beta}(\bar{Y} - \underline{Y})^2 \quad (12)$$

Endringer i donorens inntekt kan vises ved å finne variansen til inntekt,

$$VARY^D = P(1-P)(\bar{Y} - \underline{Y})^2 \quad (13)$$

Jeg former (13) for å få differansen til bistand alene på den ene siden og setter dette inn i (12):

$$VARB = P(1-P) \frac{\beta}{1+\beta} \sqrt{\frac{VARY^D}{P(1-P)}} \quad (14)$$

En ser at bistandsvariansen avhenger av sannsynlighetene for lav eller høy bistand, donorens altruisme og variansen til donorens inntekt.

Bistanden blir mer volatil når donorens inntekt blir mer volatil,

$$\frac{\partial VARB}{\partial VARY^D} > 0 \quad (15)$$

Mottager ønsker å maksimere sin nytte for konsum med hensyn på investering.

Mottager tar hensyn til at det er usikkerhet rundt donorens inntekt, som er modellert som at donor kan ha høy eller lav inntekt, som igjen gir høy eller lav bistand. Ved å ta hensyn til usikkerheten rundt donorens inntekt, så utvides mottagerens opprinnelige nyttefunksjon (1).

Mottagerens nyttefunksjon er:

$$W^M = U(Y_t^M - I_t) + PU(Y(I)_{t+1}^M + B(I)_{t+1}^H) + (1-P)U(Y(I)_{t+1}^M + B(I)_{t+1}^L) \quad (16)$$

I likhet med donorens nyttefunksjon, gjør jeg om mottagerens nyttefunksjon til logaritmiske funksjoner,

$$W^M = \ln C_t^M + \ln C_{t+1}^M \quad (17)$$

Når jeg tar hensyn til at mottageren ikke vet bistandsmengden som vil bli mottatt, blir den forventede nytten:

$$\begin{aligned} E(W^M) &= \ln C_t^M + \delta E[\ln C_{t+1}^M] \\ &= \ln C_t^M + \delta [P \ln(Y(I)_{t+1}^M + B(I)_{t+1}^H) + (1-P) \ln(Y(I)_{t+1}^M + B(I)_{t+1}^L)] \end{aligned} \quad (18)$$

Det forventede konsumet i periode t+1 er neddiskontert med rate δ . Jeg antar at $\delta=1$, og den forsvinner i senere uttrykk. Den forventede nytten maksimeres med hensyn på investering. En får da et uttrykk for konsumet til mottageren i periode t:

$$\frac{1}{C_t^M} = \left[P \left(\frac{1}{Y(I_t)^M + B(I_{t+1})^H} \right) + (1-P) \left(\frac{1}{Y(I_t)^M + B(I_{t+1})^L} \right) \right] \left(\frac{\partial Y(I_t)^M}{\partial I_t} + \frac{\partial B(I_{t+1})}{\partial I_t} \right) \quad (19)$$

Tidligere har jeg antatt at økt investering hos mottageren gir økt innenlandsk inntekt, mens jeg har vist at økt investering gir lavere bistand, (9). Siste ledd av likning nummer (19) inneholder to motstridende effekter. Jeg ønsker å finne hvilken effekt som dominerer.

Jeg antar at inntekten i mottakerlandet er lik investeringen opphøyd i en faktor, $Y(I_t)^M = I_t^\gamma$, hvor $0 < \gamma < 1$. Ved å bruke denne antakelsen sammen med likning nummer (9) får jeg:

$$\frac{\partial Y(I_t)^M}{\partial I_t} + \frac{\partial B(I_{t+1})}{\partial I_t} = \gamma I_t^{\gamma-1} \left(\frac{\beta}{1+\beta} \right) \quad (20)$$

Dette uttrykket er positivt, og det er dermed investeringens påvirkning på den innenlandske inntekten som er den dominerende effekten. Det er positivt for mottageren å investere, men samtidig vil det føre til en reduksjon i bistanden.

Ved å bruke (20) og i tillegg til å sette inn for $B(I)^H$ og $B(I)^L$, som er løst i (8), får jeg:

$$\frac{1}{C_t^M} = \left[P \left(\frac{1}{Y(I_t)^M + \frac{\beta \bar{Y} - Y(I_t)^M}{1 + \beta}} \right) + (1 - P) \left(\frac{1}{Y(I_t)^M + \frac{\beta \underline{Y} - Y(I_t)^M}{1 + \beta}} \right) \right] \gamma^{t-1} \frac{\beta}{1 + \beta} \quad (21)$$

Jeg former uttrykket:

$$\frac{I_t}{Y_t^M - I_t} = \gamma \left[P \frac{Y(I_t)^M}{\bar{Y} + Y(I_t)^M} + (1 - P) \frac{Y(I_t)^M}{\underline{Y} + Y(I_t)^M} \right] \quad (22)$$

Jeg får et uttrykk for investeringen til mottager, som en del av mottagerens konsum. Mottageren vil aldri investere hele inntekten sin i periode t, siden det ikke vil være noe igjen til konsum, slik at $I_t < Y_t^M$. Dette og forutsatt at bistanden aldri vil være så høy at mottageren ikke vil investere ($I_t = 0$), så er uttrykket positivt.

Jeg ønsker å finne hvordan en endring i donorens inntekt påvirker mottagerens investering. Jeg differensierer uttrykket som maksimerer mottagerens nytte med hensyn på investering,

$$\frac{Y_t^M - I_t + I_t}{(Y_t^M - I_t)^2} dI = \gamma \left[P z dI - P \frac{Y(I_t)^M}{(\bar{Y} + Y(I_t)^M)^2} d\bar{Y} + (1 - P) x dI \right] \quad (23)$$

hvor

$$z = \frac{Y'(I_t)^M (\bar{Y} + Y(I_t)^M) - Y'(I_t)^M Y(I_t)^M}{(\bar{Y} + Y(I_t)^M)^2}$$

og

$$x = \frac{Y'(I_t)^M (\underline{Y} + Y(I_t)^M) - Y'(I_t)^M Y(I_t)^M}{(\underline{Y} + Y(I_t)^M)^2}$$

Jeg løser ut for å få forholdet mellom donorens inntekt og mottagerens investering alene på den ene siden:

$$\frac{dI}{d\bar{Y}} = \frac{\frac{Y_t^M}{(Y_t^M - I_t)^2} + \gamma P \frac{Y(I_t)_{t+1}^M}{(\bar{Y} + Y(I_t)_{t+1}^M)^2}}{\gamma [Pz + (1-P)x]} \quad (24)$$

For å kunne vurdere hvordan en endring i donorens inntekt påvirker mottagerens investering, må jeg bestemme fortegnet for hvert av leddene i uttrykket. Over brøkstreken er første ledd mottagerens inntekt i periode t som andel av konsumet i periode t. Uttrykk (22) viser at i optimum er $0 < I_t < Y_t^M$, dermed er leddet positivt. Andre ledd over brøkstreken er mottagerens innenlandske inntekt i periode t+1 som andel av totalinntektene i periode t+1 (mottagerens og donorens). Siden $I_t > 0$, er uttrykket positivt. Altså er begge leddene over brøkstreken positive. Hva er fortegnet under brøkstreken, som viser sannsynligheten for høy inntekt og sannsynligheten for lav bistand justert for den positive faktoren gamma? Dette er ikke umiddelbart synlig, jeg setter derfor inn for z og x:

$$Pz + (1-P)x = \left[P \frac{\bar{Y}}{(\bar{Y} + Y(I_t)_{t+1}^M)^2} + (1-P) \frac{\underline{Y}}{(\underline{Y} + Y(I_t)_{t+1}^M)^2} \right] \frac{\partial Y(I_t)_{t+1}^M}{\partial I_t} \quad (25)$$

Sannsynligheten for at donor har en høy inntekt som andel av totalinntektene er positiv, det samme er sannsynligheten for at donor har en lav inntekt som andel av totalinntektene. Jeg har antatt at økt investering gir økte innenlandske inntekter i neste periode, dermed at uttrykket er positivt. Totalt sett er uttrykket under brøkstreken positivt, $Pz + (1-P)x > 0$.

Samlet sett vil en økt volatilitet i donorens inntekt føre til at mottageren investerer mer,

$$\frac{dI}{d\bar{Y}} > 0 \quad (26)$$

Jeg bruker uttrykk (15) og (26) for å vurdere hvordan variansen til bistand påvirker mottagerens investering. Uttrykk (15) viser sammenhengen mellom variansen til donorens inntekt og variansen til bistand og uttrykk (26) viser sammenhengen mellom variansen til donorens inntekt og mottagerens investering. Begge disse uttrykkene er positive, og derfor vil en økt volatilitet i bistand føre til økt investering hos mottager:

$$\frac{dI}{dVARB} > 0 \quad (27)$$

Av denne modellen fremkommer det at desto mer usikkerhet det er i fremtidig bistand på grunn av bistandsvolatilitet, desto mer vil mottager øke sine egne investeringer. Det følger av at mottager er forutsatt å være risikoavers. Større volatilitet i en komponent av fremtidig inntekt gjør det optimalt for mottager å selvforsikre via den delen av fremtidig inntekt som en selv kontrollerer. Det er verdt å merke seg at i modellen som vist, så vil ikke donorens altruisme påvirke beslutningen til mottager vedrørende investering. Denne effekten faller bort fordi jeg har sett på et spesialtilfelle.

En hypotese en kan sette opp ut fra denne modellen, er at hvis et fattig land visste at de ikke ville få noe bistand de nærmeste årene, ville landet øke sin innenlandske investering. Funnene mine bekrefter Hudson og Mosley (2008) sin hypotese om at volatilitet i bistand kan innvirke positivt på et mottagerlands investering.

4.4 Et kritisk blikk på modellen

4.4.1 Vurdering av antagelser

Jeg antar at det er ingen bistand i periode t . Dette er en antakelse som ble gjort for å forenkle modellen. Hvis jeg hadde tatt hensyn til bistand i periode t , kunne utfallet blitt annerledes. Tidspunktet i periode t der bistanden hadde blitt mottatt og hvorvidt den var usikker ville vært avgjørende. Hvis en måtte bestemme investeringsandelen før en fikk bistand, kan det tenkes at mottager ville investert mindre. Det ville vært på grunn av risikoaversjon. Mottager ville ikke visst hvor mye bistand som faktisk ville bli utdelt og ville investert mindre for å sikre seg en tilstrekkelig andel midler til

konsum i periode t . Denne effekten er antagelig ikke særlig betydningsfull for modellen. Den vil gjerne motvirke effekten noe, men kun en marginal demping. En kan for eksempel fortolke $t+1$ som fremtiden og ikke bare neste periode. Kvantitativt er det viktigere for mottager å fokusere på usikkerheten rundt konsum i fremtidige perioder enn å bekymre seg for et for lavt konsum i en inneværende periode. Et annet poeng er at investeringseffektene i modellen vil gå over mange perioder, det er alltid usikkerhet rundt fremtidige tildeling. Viktigheten av å sikre dem vil overskygge ulempene ved å ha et litt lavere konsum i inneværende periode. En annen antakelse er at mottageren alltid vil få noe bistand. Dette kan begrunnes med at hvis en ser alle donorene i verden sees under ett, vil alle land som ønsker bistand motta noe. Jeg antar likeledes at all bistand som fordeles faktisk kommer til utbetaling. Jeg mener det er en naturlig antagelse siden bistand som blir tildelt, men ikke utbetalt for eksempel innenfor IMF eller VB systemet, vanligvis trekkes tilbake eller omfordeles. Eventuelt at bistandstildelingene ved neste budsjett reduseres. I frykt for at omfordeling eller fremtidig bistandsreduksjon utbetales hele bistandsbeløpet, selv om den i noen tilfeller kanskje burde blitt holdt tilbake (Svensson 1998 i følge Svensson 2000).

I modellen tar jeg hensyn til donorens altruisme og donorens inntekt.

Altruismeparameteren er en nødvendig parameter å ta med i modellen. Denne varierer nemlig betydelig blant donorer³⁰. Det er flere årsaker til hvorfor land gir bistand, og altruisme kan ofte bli overkjørt av donorens egeninteresser.

Det å ta hensyn til donorens inntekt er en viktig faktor når en ser på bistandsutdeling. Giverens økonomi opplever svingninger i takt med konjunktorene. Hvordan vil for eksempel finanskriser slå ut på bistandstildeling?

Dang med flere (2009) fant at en bankkrise fører til reduksjoner i mengde bistand som blir gitt. Gjennomsnittlig faller bistanden med 20-25 prosent, sammenlignet med hva som ble gitt før krisen. Reduksjonen kan vedvare ofte opp til ti år etter at krisen oppsto. Det tar nemlig tid for myndighetene å takle store finansunderskudd som oppstår i kjølvannet av slike kriser. En forklaring på at bistand kuttes er at den omfordeles til innenlandske poster, for eksempel for å motvirke den økte

³⁰ Alesina og Dollar (2000), Berthélemy (2006) og Hoeffler og Outram (2008)

arbeidsledigheten som oppstår i etterkant av en krise. Myndighetene kan velge å redusere skattesatsene. Det vil føre til lavere inntekter i donorlandet med en lavere totalpott å gi bistand fra. Dermed blir marginalkostnaden ved å gi bistand forholdsvis høy.

Spesielt for de siste årenes finanskriser, er at de har rammet alle donorlandene i større eller mindre grad, i motsetning til tidligere da kun enkelte land ble affisert. Det kan tenkes at siden det vil gi så store utslag for mottagerland hvis samtlige donorer reduserer støtten som følge av krisen, så forsøker de å begrense reduksjonene. Hvis alle land samtidig velger å redusere støtten sin, vil det forverre situasjonen betydelig for de fattige landene.

En kan argumentere for at de fleste donorland vil ha råd til å opprettholde samme bistandsmengde selv om de opplever en nedgangstid. For folkevalgte regjeringer vil imidlertid en slik prioritering kunne være politisk vanskelig. I frykt for å miste tillit og popularitet i folket, velger en kutt i bistand fremfor kutt i andre offentlige utgifter. Studiene til Dang med flere (2009) underbygger det relevante i å inkludere donorens inntekt som en årsak til bistandsvolatilitet.

4.4.2 Muligheter for utvidelse av modell

Modellen jeg har laget tar for seg et tidsrom med to perioder. Men hvor langt dette tidsperspektivet er, det vil si hvor lange de to periodene er, er det vanskelig å si noe om. Det er naturlig å anta at ulike tidsperspektiv vil slå ulikt ut for investeringsgrad hos mottageren, og særlig relatert til bistandsvolatilitet. Hvis en periode er på ti år og det har vært store svingninger i inntekten til donor, er et naturlig å tro at mottager vil bli mer risikoavers og vil investerte mer, sammenlignet med hvis en periode var på bare ett år.

Et annet kritisk aspekt ved modellen er hvor mye volatilitet som skal til for at mottager øker investeringene sine. Økt volatilitet i bistand gir økte investeringer hos mottager, men jeg vet ikke noe om størrelsesordenen på disse og om forholdet mellom de to. Dette vil nok igjen avhenge av tidsrommet en undersøker. En kort periode med høy volatilitet vil ikke nødvendigvis gi mottager insentiver til å øke

investeringen sin. Men hvis det har vært en høy grad av volatilitet over lengre tid, vil mottager investere mer.

Et annet interessant spørsmål med tanke på resultatet jeg kommer frem til, er velferdseffekten av funnet mitt. Hvor mye vil investeringene øke når bistandsvolatiliteten øker, og er denne virkningen viktigere for velferden enn det kortsiktige tapet som bistandsvolatilitet skaper? Dette er effekter som det vil være mulig å analysere i senere studier. Jeg vil ta en hypotetisk tilnærming til spørsmålet. Økte investeringer vil forhåpentligvis føre til en økonomisk vekst og utvikling i mottagerlandet. Siden den er skapt av dem selv, kan det føre til en mindre avhengighet av bistand. Men samtidig vil bistandsvolatilitet føre til at det er vanskelig å planlegge prosjekter. Plutselig får en mer bistand enn antatt og klarer ikke å bruke midlene like effektivt som hvis en hadde visst den konkrete mengden. Når beløpet er mindre enn antatt, kan det skape problemer for påbegynte prosjekter som ikke får tilstrekkelig finansiering og i verste fall stopper opp. Hvilke av disse effektene som er dominerende, er vanskelig å si. Det vil være flere faktorer som blir avgjørende for resultatet, som for eksempel kvalitet på institusjoner i mottagerlandet.

I modellen har jeg sett på donorens inntekt som årsaken til bistandsvolatilitet. Det kan tenkes at andre determinanter vil gi andre nivåeffekter. Jeg kunne sett på et tilfelle der altruismen bestemte om bistanden ble høy eller lav. Jeg ville fått tilsvarende resultat, men mottageren kan kanskje i større grad forutsi donorens altruisme enn donors inntekt. Mottageren ville dermed investere noe mindre når altruisme er bistandsdeterminanten sammenlignet med donorens inntekt som bistandsdeterminant.

En annen årsak til bistandsvolatilitet, som jeg gikk gjennom i avsnitt 3.7.1, er ikke-oppfylte betingelser fra mottagers side. Det kan være et bevisst eller ubevisst valg av mottageren. Resultatet i begge tilfellene, basert på Celasun og Walliser (2008), ville være at mottager reduserte investeringene sine på grunn av risikoaversjon. Mottager ville sikkerhetsspare i påvente av hvor mye bistand som ville bli mottatt. Selv om mottager mottok samme mengde bistand, ville fortsatt den midlertidige sikkerhetssparingen gå til konsum, likt som hvis bistanden ble kuttet.

5. Diskusjon

5.1 Innledning

Modellen jeg har laget viser at økt volatilitet i bistand fører til at mottager velger å investere mer. Det kan tolkes som at bistandsvolatilitet er positivt. At donoren setter betingelser for at bistanden skal bli tildelt, vil skape en insentiveffekt hos mottager til å oppfylle betingelsene. En forutsetning for at mottageren skal ønske å overholde avtalen, er at donoren ikke opptrer dynamisk inkonsistent, det vil si at bistand blir delt ut uavhengig av om betingelsene er oppfylt.

Tidligere har jeg gått gjennom flere studier som taler for at volatiliteten til bistand må reduseres. Årsaker til det er at volatilitet gir liten grad av forutsigbarhet rundt fremtidige inntekter for mottager. Lav forutsigbarhet reduserer effektiviteten ved tildelingene, siden mottager må justere forholdet mellom investering og konsum. En studie gjort av Celasun og Walliser (2008) på Burkina Faso viser hvordan myndighetene i Burkina Faso reagerte på en ikke-budsjettet økning og reduksjon i bistand. Da bistanden var høyere enn forventet, gikk overskuddet til konsum. Da bistanden var lavere enn forventet, som var like mye mindre som det var mer et tidligere tidspunkt, ble investeringen som var budsjettet kuttet, mens konsumet ble opprettholdt slik som var budsjettet. Totalt sett førte den uforutsette endringen i bistand til høyere konsum enn planlagt og lavere investeringer Dette bygger oppunder påstanden om at volatilitet i bistand skaper en lav kontinuitet i utviklingsarbeidet. Disse eksemplene taler for en reduksjon i bistandsvolatilitet. Også ulike tiltak fra blant annet VB og IMF argumenterer for å redusere volatilitet.

Vurderingene knyttet til min modell viser at en ikke ukritisk må forsøke å redusere bistandsvolatiliteten. Ved eventuelle endringer i bistandssystemet er det viktig å se på alle insentiveffektene volatilitet i bistand skaper. En må se det totale bildet, der volatilitet vil kunne ha både positive og negative effekter.

Jeg vil i dette kapittelet først gå gjennom tre ulike tiltak for at bistandsvolatiliteten kan reduseres. I noen tilfeller er det ønskelig at bistanden skal kunne kuttes, for

eksempel når mottageren ikke oppfyller avtalte betingelser. Konsekvensen er at det oppstår volatilitet. Jeg vil se på to måter denne bistandsvolatiliteten kan effektiviseres. Avslutningsvis oppsummerer jeg.

5.2 Hvordan kan bistandsvolatiliteten reduseres?

5.2.1 Pooling av mottagerne

Et av Paris deklarasjonens prinsipper for å oppnå en mer effektiv bistandsbruk er at bistanden må bli mer resultatorientert. Svensson (2003) støtter dette og argumenterer for at bistand bør utbetales basert på mottagernes prestasjoner. Forslaget hans er at en gruppe relativt like land får en felles tildeling av midler i en pott. Bistanden utdeles på bakgrunn av deres investering og oppnådde resultater. Dette vil si at noen land kan ende opp med å få ingenting av potten mens andre får mye.

Endring av bistandsmønsteret kan gjøre overføringene mer effektive. Det vil øke insentivene til mottagerne for å reformere egen politikk. Donorene vil tjene på dette ved at alle midlene blir utbetalt, gitt at noen land øker egeninnsatsen. Det vil dessuten bli mer midler til landene som har en høy avkastning på investeringene sine, noe som vil øke utbyttet for mottageren.

Et av hovedproblemene med Svenssons (2003) forslag er at han overser donorens altruisme. Som jeg har gått gjennom tidligere, så er det klare resultater på at donorer er altruistiske. Pedersen (2001) tar samme utgangspunkt som Svensson (2003), men antar altruisme. Pedersen (2001) finner at med en altruistisk donor vil konsumutjevning mellom de to landene være et av hovedmålene. Det innebærer at hvis det ene landet øker inntekten sin, så vil dets mengde mottatt bistand reduseres og heller overføres til det andre landet. Som en konsekvens vil en økning i innenlandsk inntekt føre til at mottagerne reduserer overføringene til de fattigste, for ikke å oppleve kutt i bistanden. Det kan og tenkes at mottager reduserer egeninnsatsen sin.

På grunn av donorens altruisme, så er ikke bistandskonkurranse like optimal for å redusere bistandsvolatilitet, som Svensson argumenterer for. Det er også andre usikkerhetsmomenter ved ideen til Svensson. Ett av dem er at for at teorien skal

gjelde, så skal landene som er i samme gruppe ikke samarbeide (Svensson 2003). Hvis landene samlet bestemmer seg for ikke å innføre reformer, så stiller de likt og enten vil ingen få tildelt midler eller alle. Mest sannsynlig vil alle få overført støtte, på grunn av Samaritanens dilemma. Svensson spør seg hvorfor ikke et slikt system allerede er innført, men svaret er nok donorens altruisme. Forslaget til Svensson (2003) for å få en mer resultatorientert bistand vil neppe fungere i praksis, men idéen er spennende og verdt å videreutvikle.

5.2.2 Åpne for konkurranse mellom donorene

I 3.7.2 gikk jeg gjennom forslaget fra Hudson og Mosley (2008) om å øke konkurransen mellom donorene, for å redusere volatiliteten til bistand. Argumentet deres var at når det er få donorer som gir bistand i et område, blir risikoen større for å miste en vesentlig del av bistanden. Med mange donorer reduseres risikoen for store svingninger på grunn av at hver enkelt donator betyr mindre.

En negativ konsekvens av å ha flere donorer er at det vil bli flere for mottagerne å forholde seg til. Det å bestyre og rapportere hundrevis av donatorprosjekt kan for mottagermyndighetene undergrave den lokale kapasiteten ved å skape store og unødvendige administrasjonskostnader. Resultatet av dette arbeidet fører til at de ikke har tid eller kapasitet til å utvikle og drive sin egen politikk og budsjett som kreves for å redusere fattigdom³¹. Et annet poeng er at de som får ansvar for bistandsoverføringene i mottagerlandet som regel er de høyt utdannede i landet (Hagen 2007). Når det da er mange donorer og mye organiseringsarbeid, vil et land bruke en stor del av de høyt utdannende til dette arbeidet. Dette arbeidet vil gå på bekostning av annet arbeid, som for eksempel arbeid med mer langsiktige planer, budsjettstyring, investering i prosjekter og oppfølging av prosjektene. Mange donorer innebærer ulike betingelser for bistand fra hver enkelt donator. Det vil også være ulike konsekvenser hvis mottager feiler. Hvis en donator trekker seg ut på grunn av at mottager ikke har møtt kravene for bistand, er det ikke gitt at en annen donator med de samme kravene vil gjøre det samme. Det blir vanskelig for mottager å vite hva som er mest hensiktsmessig. Konsekvenser av ulike handlingsmønstre blir utydelig. Dette fører til usikkerhet og en lite effektiv utvikling.

³¹ <http://www.oecd.org/dataoecd/43/31/40987004.pdf> Lest 07.06.10

I tillegg til motargumentene ovenfor så er det verdt å merke seg at hvis Hudson og Mosley (2008) sitt argument skal holde, må det antas at donorer i samme område setter ulike krav til mottageren og/ eller donorene reagerer ulikt hvis ikke kravene oppfylles. For hvis alle stiller samme krav og mottager ikke oppfyller de, vil alle donorene trekke seg ut. Det at flere donorer opererer uavhengig av hverandre vil dessuten være i strid med intensjonene i Paris- deklarasjonen.

5.2.3 Endre strukturen i bistandssystemet

Et viktig verktøy for donorene for å få mottager til å oppfylle avtalte betingelser, er at bistanden kuttes hvis betingelsene ikke møtes. Jeg har likeledes drøftet problemstillingen som oppstår når donor gir bistanden uavhengig av om betingelsene er oppfylt, at donoren er dynamisk inkonsistent. Ved at bistanden ikke kuttes, reduseres volatiliteten. For mottageren representerer dette en kortsiktig vinning. På lenger sikt vil det neppe skape effektiv bistand med vekst i mottagerens økonomi. Mottageren vil ikke ha noen insentiver til å øke egne investeringer, bistanden vil bli overført uansett. Hvis mottager faktisk agerer for å bedre egen økonomi, risikeres det at bistanden blir redusert (jamfør Pedersen 2001 i avsnitt 5.2.1). Det foretrukne er at mottageren skal oppfylle betingelsene, så hvordan kan donor tilrettelegge for dette?

Det vil sannsynligvis fremme bistandsresultatet at donor ikke kutter bistanden med engang mottager gjør et feilsteg. Betingelsene kan heller oppfylles på sikt og donor kan eventuelt utsette utbetalingene i påvente av oppfyllelse. Dette vil gi en vinning for begge parter, gitt at mottager ønsker å imøtekomme betingelsene. Problemet med dette tiltaket er strukturelle problemer ved bistandssystemet. Her er det forskjeller mellom bilateral og multilateral bistand. Den bilaterale bistanden går inn i donorens budsjetter på årsbasis. Konsekvensen er at den som oftest både tildeles og må utbetales i det inneværende året. DACs medlemsland bekrefter den generelle prosedyren at donorer må utbetale bistanden som har blitt bevilget innen et år (OECD 2005). En tilleggsårsak til at bistand utbetales uavhengig av egeninnsatsen til mottager, kan være at de som deler ut bistand er redde for at bistandsbudsjettet oppfattes som for stort eller også at de ansvarlige ikke klarer å administrere det, hvis

ikke alt utbetales. For å forhindre kutt ved neste budsjettmøte, betales bistanden uavhengig om betingelsene blir oppfylt av mottager.

Det multilaterale bistandssystemet har ikke det samme strukturelle problemet som bilateral bistand har. Den multilaterale bistanden har opprettet egne aktører som opererer med flere års tidsperspektiv på utbetaling av bistand. En av disse aktørene er IDA³². IDA er en del av VB og den største multilaterale kanalen. Målet er å redusere fattigdom ved å gi rentefrie lån eller stipend til programmer som fremmer økonomisk vekst, reduserer ulikhetene innad i land og bedrer folks leveforhold³³. Ved å gi bistanden over flere år, og med mulighet til å utsette utbetalingene, skapes en større effektivitet i langsiktig bistand. Dette kan være et argument for at mer av bistanden heller bør være multilateral enn bilateral. Alternativt kan den bilaterale bistanden foregå som et samarbeid mellom flere aktører hvor det enes om felles betingelser for utdeling av bistand. Dette vil gjøre donorene mer samlet og også enklere for mottagere å orientere seg. En samordning av bilaterale aktører vil være krevende. Det kan kanskje forverre bistandseffektiviteten i en omleggingsperiode, men vil med stor sannsynlighet gjøre den mer effektiv på lang sikt.

5.3 Effektivisering av volatilitet

5.3.1 Delegering av ansvar til tredje part

Det er ønskelig at donor kan stoppe utbetalingene hvis ikke mottager møtekommer de forhåndbestemte kravene for å motta bistand. I mange tilfeller vil donoren utbetale midlene uavhengig av om kravene blir møtt eller ikke. For å effektivisere bistanden, og løse tidsinkonsistensproblemer som Samaritanens dilemma, kan donoren velge å delegerer ansvaret for avtalen mellom partene til en ekstern aktør, en tredje part (Svensson 2000). Dette bør være en part som har ”mindre aversjon mot fattigdom enn det giveren har eller som legger større vekt på aggregert effektivitet, [dette] vil øke velferden til de fattige” (Svensson 2000: 76). Eksterne aktører er for eksempel VB og IMF. Ved å bruke en tredje part kan det føre til at de mottagerne av bistand som ikke

³² International Development Association

³³ <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/IDA/0,,contentMDK:21206704~menuPK:83991~pagePK:51236175~piPK:437394~theSitePK:73154,00.html>. Lest 05.06.10

oppfyller betingelsene, vil få mindre bistand sammenlignet med fravær av en tredje part. I neste omgang kan det tenkes at mottager faktisk vil oppfylle kontrakten på grunn av at de sterkt ønsker bistand. Svensson (2000) antar at alle donorer er mer eller mindre altruistiske, men at ulike donorer har ulike interesser. Noen donorer har i større grad kommersielle interesser med tanke på hvilke land de velger å gi bistand, mens for eksempel Skandinavia har et større fokus på å hjelpe de fattigste (Alesina og Dollar 2000). En tredje part vil være et korrektiv til giverlandets interesse, og kanskje er dette riktigere enn at en tredje part alltid er mindre altruistisk enn donor (Hagen 2006). For de skandinaviske landene bør en tredje part være relativt mindre altruistisk, mens land med større grad av kommersielle interesser når de gir bistand vil trenge en aktør som er mer altruistisk enn dem selv.

Det å delegere ansvaret for fordelingen av bistand til en tredje part har møtt kritikk (Hagen 2007). I mange tilfeller er fokuset på mengden og fordelingen av utbetalingene, og ikke på kvaliteten av bistanden. Utfordringen med store institusjoner og organisasjoner er at det er vanskelig å se og måle hva som gjøres innad i organisasjonen og om dette gir en avkastning hos mottageren. Slike strukturelle problemer ved bistandssystemet, har jeg sett på tidligere. Institusjoner som VB og IMF har sine egne tidsinkonsistensproblemer. I slike institusjoner er det ofte en høy grad av omallokering av de ansatte, slik at det er vanskelig å finne de ansvarlige for avtalene når prosjektet skal evalueres. Noen inngår bistandsavtale med mottagere, andre vil i ettertid utbetale lånene når betingelser er oppfylt. Oppgaven til de sistnevnte vil være å utbetale lånene ikke å kvalitetssjekke dem. Et eksempel på dette er hentet fra Tanzania, dokumentert av Selbervik (2003 ifølge Hagen 2007: s11). Etter at Tanzania ikke hadde oppfylt bistandskrav som ble satt av de nordiske landene, valgte de nordiske landene å kutte videre støtte. VB mislikte dette og la et press på giverne for å fortsette støtten. Årsaken var at VB var redd for at de måtte avslutte hele programmet, siden Tanzania ikke lenger ville kunne oppfylle deres betingelser når støtten fra de nordiske landene ble kuttet.

5.3.2 Selektivitet i bistandsallokeringen

En mulighet for å redusere sjansen for mislykkede bistandsprosjekt er at donoren blir mer selektiv når det velges hvem som skal motta midler (Hagen 2007).

Bistandsselektivitet er at av målene til nyere bistandsreformer.

Mottagere som har en høy grad av eierskap til en utviklingsfremmende politikk vil stille sterkere enn dem som ikke har det. Det er større sannsynlighet for at de politiske endringene som blir avtalt mellom partene faktisk blir gjennomført og opprettholdt av dem som selv har et aktivt ønske om å reformere egen politikk. Ved å benytte seg av selektivitet økes effektiviteten ved bistand på to ulike måter (Hagen 2007). Land som rangeres som gode land å gi støtte, vil få mer midler enn tidligere. I tillegg til det de har fått tidligere vil de også motta midlene som tidligere har blitt gitt til land med dårligere eierskap til politisk endring. Dette er den direkte effekten. Den mer indirekte effekten vil være de signalene som blir sendt ut ved at tildelingsmønstrene endrer seg. Land som har en lavere rangering på ”grad av eierskaps- listen” vil få insentiver til å bedre sitt eierskap. Dette fordi de vil ønske å bli mer attraktive for donorer.

I tillegg til å se på grad av eierskap til egen politikk er faktorer som godt styresett og oppnådde resultater viktig å se på. Det er en utfordring hvordan å måle både grad av eierskap og oppnådde resultater. Skal en se på resultatene basert på utfallsvariabler eller politikkvariabler³⁴? Per i dag har det vært mest vanlig å benytte seg av politikkvariabler (Hagen 2007). Det kan forklares med at det er enklere å samle inn informasjon om politikkvariabler enn utfallsvariabler. For utfallsvariabler kan det fort ta flere år før en får tall å bearbeide. I tillegg kan tallene som en samler inn, være mangelfulle. Det er også en mer prinsipiell årsak til heller å velge politikkvariabler. ”Gitt at fattige land hyppig utsettes for sjokk som endringer i bytteforholdet med utlandet og tørke, vil urimelig mye av risikoen for endringer i bistanden som følge av manglende resultatoppnåelse veltes over på mottakeren” (Hagen 2007: 14). Det kan føre til at land som egentlig er ”gode” mottagerland, faller lenger ned på listen på grunn av utenforstående faktorer som de selv ikke kan styre.

³⁴ Utfallsvariabler vil i denne sammenhengen være fattigdom, beregnet levealder, spedbarnsdødelighet og politikkvariabler kan være underskudd på statsbudsjettet eller hvor stor andel av et budsjett som går til utdanning (Hagen 2007).

5.4 Oppsummering

Jeg diskuterer tre tiltak for å redusere bistandsvolatiliteten. Det første forslaget er å sette mottagerne sammen i konkurrerende grupper. Svensson (2003) argumenterer for at ved å gi bistand basert på resultatene til hvert enkelt land, vil det øke insentivene hos både den som får mye og lite. Det han ikke tar hensyn til, men som Pedersen (2001) understreker, er at donorer er altruistiske. Konkurransen kan dermed føre til at mottagerlandets myndigheter vil gi mindre til de fattigste, for å få mest mulig bistand til landet. Altruistiske donorer vil være for en konsumutjevning blant mottagerne. At Svensson (2003) ikke antar altruistiske donorer gjør at forslaget mister verdi. Tiltak nummer to er en økning av antall donorer i et område eller land for å redusere tapet ved bortfall av en enkelt donator (Hudson og Mosley 2008). utfordringen er at med flere donorer blir det flere å forholde seg til og mer byråkratisk arbeid, som fort kan bli ineffektivt. I tillegg vil det beslaglegge mange høyt utdannede hos mottager, som kunne blitt brukt til mer produktivt arbeid. For at forslaget i det hele tatt skal kunne fungere må de ulike donorene i et område stille forskjellige krav til mottager og/ eller reagere ulikt på feilsteg fra mottageren. At donorer stiller med ulike betingelser går imot intensjonene i Paris deklarasjonen. Det tredje tiltaket er strukturtilpasninger fra donator. Et konkret forslag er at den bilaterale bistanden bør ha et lengre tidsperspektiv, og ikke være ett år som de fleste bilaterale donorene har i dag. En mulighet for å få det til, som er gjort for multilateral bistand, er å opprette felles bilaterale fond med flere donorer.

Jeg påpeker to tiltak for å effektivisere den positive volatiliteten. Det ene er å delegere doneringsansvaret til en tredje part som et korrektiv til egen interesse, blant annet med tanke på grad av altruisme. Det andre forslaget, som er i tråd med Paris deklarasjonens bestemmelser, er en større grad av selektivitet i utvelgelsen av mottagerne.

6. Konklusjon

Jeg ser på bistandens historie fra etterkrigstiden frem til i dag. Der kommer det frem at bistand ikke har gitt de resultatene en har ønsket. De normative målene for bistand er i hovedsak fattigdomsreduksjon og en økonomisk vekst. Når jeg ser på bistandsallokeringen, blir det tydelig at store deler av bistand har og blir gitt basert på donorens egne interesser.

Et av fokusområdene til bistandsutviklingen er at den må bli mer selektiv, det er blant annet kommet som en respons til problemet med at donorer er dynamisk inkonsistente. Det er ulike årsaker til at dette problemet oppstår, en grunn er at donoren er altruistisk. Det innebærer at hvis mottageren ikke har oppfylt betingelsene som er bestemt for å motta bistand, så gir donoren midlene uavhengig av det. Denne oppførselen vil ikke skape noen insentiver hos mottager til å investere. En større grad av selektivitet kan føre til økt bistandsvolatilitet. Bistandsvolatilitet blir i tidligere studier hovedsaklig sett på som et problem

Jeg gjør rede for den tidligere litteraturen om bistandsvolatilitet. Det er noen klare trekk det er enighet om. Bistanden er mer volatil enn mottagerens inntekt, bistanden blir gitt prosyklisk og volatilitet i bistand er en indirekte effekt til å ikke skape vekst. Det er store velferdsimplikasjoner ved å redusere volatiliteten. I hovedsak så viser litteraturgjennomgangen at bistandsvolatilitet blir sett på som negativt.

Problemstillingen min er ”om og i hvilken grad volatilitet kan ha positive innvirkninger på bistandseffektivitet og økonomisk utvikling”. Jeg tar utgangspunkt i Hudson og Mosley (2008) sin teori om at volatilitet kan skape positive insentiver hos mottager. Basert på den teorien konstruerer jeg en modell. Jeg ser på svingninger i donorens inntekt som årsak til volatilitet i bistand. Det jeg kommer frem til er at variansen til bistand er økende i variansen til donorens inntekter og at mottagerens investering øker når variansen til donorens inntekter øker. Basert på de to funnene kommer jeg frem til at økt volatilitet i bistand gir økte investeringer hos mottager.

I det siste kapittelet diskuterer jeg ulike måter bistandsvolatilitet kan reduseres. Jeg understreker at det i noen tilfeller er ønskelig at bistanden skal kunne kuttes hvis

betingelser ikke oppfylles av mottager og ser på hvordan den i slike tilfeller kan effektiviseres.

Funnet i oppgaven og svaret på problemstillingen min er at ja, volatilitet kan ha positive effekter. En økt investering hos mottager kan både fremme bistandseffektivitet og økonomisk utvikling. Litteratur viser at volatilitet har negative konsekvenser og at det har store velferdseffekter ved å redusere den. Men funnet mitt viser viktigheten av å se det totale bildet når det nå innenfor bistandsmiljøet fokuseres på hvordan volatiliteten i bistand kan reduseres.

Referanser

Artikler

Alesina, A. og D. Dollar (2000). Who gives foreign aid to whom and why? *Journal of Economic Growth* 5, pp. 33–63.

Arellano, C., A. Bulir, T. Laneb og L. Lipschitzb (2009). The dynamic implications of foreign aid and its variability. *Journal of Development Economics* 88: 87- 102.

Berthélemy, J-C. (2006). Bilateral Donors' Interest vs. Recipients' Development Motives in Aid Allocation: Do All Donors Behave the Same? *Review of Development Economics* 10 (2): 179–194.

Boschini, A. og A. Olofsgård (2003): Foreign aid: an Instrument for Fighting Poverty or Communism? Notat presentert på den andre nordiske konferansen i utviklingsøkonomi, University of Copenhagen, June 23- 24.
Sitert av Hagen (2007).

Bulir, A. og A.J Hamann (2007). Volatility of Development Aid: An update. *IMF Staff Papers* 54: 727- 739

Bulir, A. og A.J Hamann (2008). Volatility of Development Aid: From the frying pan into the fire? *World Development* 36: 2048- 2066

Celasun, O og J. Walliser (2008). Predictability of aid: Do fickle donors undermine aid Effectiveness? *Economic Policy*. Vol 23, pp. 545–594.

Chauvet, L. og P. Guillaumont (2008) Aid, Volatility and Growth again. *Research paper No.2008/78*. World Institute for Development Economic Research (UNU-WIDER).

Claessens S, D. Cassimon, og B. van Campenhout (2009). Evidence on changes in aid allocation criteria. *World Bank Econ. Rev.* 23(2):185–208

Dang H.A, S. Knack og H. Rogers (2009). International Aid and Financial Crisis in Donor Countries. *Policy research working paper 5162*. The World Bank: Development research group.

Dollar, D. og V. Levin (2006). The Increasing Selectivity of Foreign Aid, 1984–2003. *World Development* 34(12):2034–46

Easterly, W. (2003). Can Foreign Aid Buy Growth? *Journal of Economic Perspectives* 17:3 (2003), 23–48

Fielding, D. og G. Mavrotas (2005). The volatility of aid. *WIDER Discussion Paper 2005/06*. UNU-WIDER: Helsinki.

Global Environment Facility Evaluation Office (GEF) (2006). A review of other aid delivery modalities: What can GEF find Relevant? Technical Paper 3. Part of the Joint Evaluation of the GEF Activity Cycle and Modalities, conducted by the GEF Evaluation Office. Evaluation Component 5: Review of Modalities.

Hagen, R.J. (2006). Samaritan agents? On the strategic delegation of aid policy. *Journal of Development Economics* 79: 249- 263.

Hagen, R.J. (2007). Langsiktig bistand og økonomisk utvikling. *Norsk økonomisk tidsskrift* 121: 1- 25.

Hoeffler, A., og V. Outram (2008). Need, merit or self-interest: What determines the allocation of aid? *CSAE Working Paper 2008-19*, Oxford: Centre for the Study of African Economies

Hudson, J. og P. Mosley (2008). Aid volatility, Policy and Development. *World Development* 36: 2082- 2102.

Kharas, H. (2008). *Measuring the cost of aid volatility*. Wolfensohn Centre for Development, Working Paper 3.

Lensink, R. og O. Morrissey (2000). Aid instability as a measure of uncertainty and the positive impact of aid on growth. *Journal of Development Studies*, vol. 36, pp. 31-49.

Markandya, A, V. Ponczek og S. Yi (2010). What Are the Links between Aid Volatility and Growth? *Policy research working paper 5201*. The World Bank: IDA Resource Mobilization Department.

OECD- DAC (2008). The 2008 Survey on monitoring the Paris declaration. Effective aid by 2010? What will it take. Key findings and recommendations. 3rd high level forum on aid effectiveness.

Pallage, S. og M.A Robe (2001). Foreign aid and the business cycle. *Review of International Economics* 9: 641- 672.

Pallage, S. og M.A Robe (2003). Leland og Pyle meet foreign aid? Adverse selection and the procyclicality of financial aid flows. Working paper 03-27, Centre interuniversitaire sur le risque, les politiques économiques et l'emploi (CIRPÉE).

Pallage, S., M.A Robe og C. Berube (2007). The potential of foreign aid as insurance. *IMF Staff Papers* 53:453- 475.

Pedersen, K.R (1996). Aid investment and incentives. *Scandinavian. Journal of Economics* 98: 423- 438.

Pedersen, K.R (2001). The Samaritan's Dilemma and the effectiveness of foreign aid. *International Tax and Public Finance* 8: 693- 703.

Rajan, R. G. og A. Subramanian (2008). Aid and Growth: What Does the Cross-Country Evidence Really Show? *The Review of Economics and Statistics*, 90 (4): 643-65.

Selbervik, H. (2003): Power of the Purse? Norway as a Donor in the Conditionality Epoch 1980- 2000. Dr. Art Dissertation. Institutt for historie, Universitetet i Bergen.
Sitert av Hagen (2007)

Svensson, J. (1998). Reforming donor institutions: aid tournaments. Mimeo, WB.
Sitert av Svensson (2000).

Svensson, J. (2000). When is foreign aid policy credible? Aid dependence and conditionality. *Journal of Development Economics* 61: 61-84.

Svensson J. (2003). Why conditional aid does not work and what can be done about it? *Journal of development economics* 70: 381- 402.

Bøker

OECD (2005). DAC Guidelines and Reference Series. Managing Aid Practices of DAC Member Countries. OECD Publishing.
<http://browse.oecdbookshop.org/oecd/pdfs/browseit/4305121E.PDF> (Lest 03.06.10)

Osborne, M. J og A. Rubinstein (1994). *A course in game theory*. MIT Press

Internettider

IMF (2002). "Poverty Reduction Strategy Papers: A Factsheet."
Tilgjengelig på <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/prsp.htm>. (Lest 28.05.10)

Leraand, D. (2010). Utviklingssamarbeid. *Store Norske leksikon*.
Tilgjengelig på <http://snl.no/utviklingssamarbeid>. (Lest 29.05.10)

UN Millenium Project (2005). Investing in Development: A Practical Plan to achieve the Millenium Development Goals. *Overview*
Tilgjengelig på <http://www.unmillenniumproject.org/reports/fullreport.htm> (Lest 28.05.10)

UN (2009). The Millenium Development Goals Report 2009. UN DESA.

Tilgjengelig på

http://unstats.un.org/unsd/mdg/Resources/Static/Products/Progress2009/MDG_Report_2009_En.pdf Lest 07.06.10